

Источники к мини-курсу Петера Ш. Ленардта

«Поэзия средневековых ашкеназских синагог»

Sources for Peter Sh. Lehnardt's mini-course

“Synagogue Poetry of Medieval Ashkenaz”

A. From Biblical Chant and early Piyyut to Ashkenazy Liturgical Poetry (The Song of Glory)

[1] Song of Songs – Shir ha-shirim (1:1-8; 4:1-7; 5:10 – 6:3; 8:8-14) – Reading with Cantillation

1 1 Да лобзает он меня лобзанием уст своих! Ибо ласки твои лучше вина.
 2 От благовония мастей твоих имя твое--как разлитое миро; поэтому девицы любят тебя.
 3 Влеку меня, мы побежим за тобою; --царь ввел меня в чертоги свои, --будем восхищаться и радоваться тобою, превозносить ласки твои больше, нежели вино; достойно любят тебя!
 4 Дщери Иерусалимские! черна я, но красива, как шатры Кидарские, как завесы Соломоновы.
 5 Не смотрите на меня, что я смугла, ибо солнце опалило меня: сыновья матери моей разгневались на меня, поставили меня стеречь виноградники, --моего собственного виноградника я не стерегла.
 6 Скажи мне, ты, которого любит душа моя: где пасешь ты? где отдыхаешь в полдень? к чему мне быть скиталицею возле стад товарищей твоих?
 7 Если ты не знаешь этого, прекраснейшая из женщин, то иди себе по следам овец и паси козлят твоих подле шатров пастушеских.
 8 Кобылице моей в колеснице фараоновой я уподобил тебя, возлюбленная моя. [...]

4 1 О, ты прекрасна, возлюбленная моя, ты прекрасна! глаза твои голубиные под кудрями твоими; волосы твои--как стадо коз, сходящих с горы Галаадской;
 2 зубы твои--как стадо выстриженных овец, выходящих из купальни, из которых у каждой пара ягнят, и бесплодной нет между ними;
 3 как лента алая губы твои, и уста твои любезны; как половинки гранатового яблока--ланиты твои под кудрями твоими;
 4 шея твоя--как столп Давидов, сооруженный для оружий, тысяча щитов висит на нем--все щиты сильных;

א 1 שִׁיר הַשִּׁירִים אֲשֶׁר לְשִׁלְמָה :
 2 וְשִׁקְנִי מִנְּשִׁיקוֹת פִּיהוּ כִּי־טוֹבִים דְּדִידְךָ מִיָּיִן :
 3 לְרִיחַ שְׁמֵנֶיךָ טוֹבִים שְׁמוֹ תוֹרַק שְׁמֶךָ
 עַל־כֵּן עַלְמוֹת אֶהְבֹּדְךָ :
 4 מְשֻׁבְּנֵי אַחֲרֶיךָ נְרוּצָה הִבִּיאֲנִי הַמֶּלֶךְ חֲדָרָיו
 נִגְיָלָה וְנִשְׁמַחָה בְּךָ נִזְכְּרָה דְּדִידְךָ מִיָּיִן
 מִיִּשְׁרָיִם אֶהְבֹּדְךָ : {א}
 5 שְׁחוּרָה אַנְלִי וְנִאֲוָה בְּנוֹת יְרוּשָׁלַם
 כְּאַהְלֵי קֹדֶר פִּירִיעוֹת שְׁלָמָה :
 6 אֶל־תִּרְאוּנִי שְׁאֲנִי שְׁחַרְחֲרֶת שֶׁשִׁזְפַּתְנִי הַשֶּׁמֶשׁ
 בְּנִי אֲמִי נַחְרוּבֵי שְׁמִנִי לְטָרָה אֶת־הַכְּרָמִים
 כְּרַמֵּי שְׁלִי לֹא נִטְרַתִּי :
 7 הַגִּידָה לִּי שְׁאֶהְבֶּה נִפְשִׁי
 אֵיכָה תִרְעָה אֵיכָה תִרְבִּיץ בְּצִהְרִים
 שְׁלָמָה אֶהְיֶה כְּעֵטֹלָה עַל עֲדְרֵי חֲבָרֶיךָ :
 8 אִם־לֹא תִדְעֵלִי לָךְ הֵיפָה בְּנָשִׁים
 צֹאֲרֵיךְ בְּעַקְבֵי הַצֹּאן וְרַעַל אֶת־גְּדִילִתֶיךָ
 עַל מִשְׁכְּנוֹת הָרָעִים : {א} [...]

ד 1 הִנֵּךְ יִפָּה רַעֲיַתִּי הִנֵּךְ יָפָה
 עֵינֶיךָ יוֹזִים מִבְּעַד לְצַמְתֶּךָ
 שְׁעָרֶךָ כְּעֶדֶר הָעֹלָיִם שְׁגִלְשׁוֹ מִהַר גִּלְעָד :
 2 שְׁנֵיךָ כְּעֶדֶר הַקְּצוּבוֹת שְׁעָלוּ מִן־הַרְחֲצָה
 שְׁכֵלֶם מִתְּאִימוֹת וְשִׁכְלָה אֵין בָּהֶם :
 3 כְּחוּט הַשָּׁנִל שֶׁפְּתוֹתֶיךָ וּמִדְּבַרְךָ נִאֲוָה
 כְּפֶלַח הַרְמוֹן רִקְתֶּךָ מִבְּעַד לְצַמְתֶּךָ :
 4 כְּמִגְדַל דָּוִד צוּאֲרֶךָ בְּנוֵי לְתַלְפִּיּוֹת
 אֶלֶף הַמַּגֹּן תִּלְוִי עֲלֵיו כָּל שְׁלֹטֵי הַגְּבָרִים :

5 два сосца твои--как двойни молодой серны,
пасущиеся между лилиями.
6 Доколе день дышит [прохладною], и убегают тени,
пойду я на гору мировую и на холм фимиама.
7 Вся ты прекрасна, возлюбленная моя, и пятна нет на тебе!

5 10 Возлюбленный мой бел и румян, лучше десяти тысяч других:
11 голова его--чистое золото; кудри его волнистые, черные, как ворон;
12 глаза его--как голуби при потоках вод, купающиеся в молоке, сидящие в довольстве;
13 щеки его--цветник ароматный, гряды благовонных растений; губы его--лилии, источают текучую мирру;
14 руки его--золотые кругляки, усаженные топазами; живот его--как изваяние из слоновой кости, обложенное сапфирами;
15 голени его--мраморные столбы, поставленные на золотых подножиях; вид его подобен Ливану, величествен, как кедр;
16 уста его--сладость, и весь он--любезность. Вот кто возлюбленный мой, и вот кто друг мой, дщери Иерусалимские!
6 1 'Куда пошел возлюбленный твой, прекраснейшая из женщин? куда обратился возлюбленный твой? мы поищем его с тобою'.
2 Мой возлюбленный пошел в сад свой, в цветники ароматные, чтобы пасти в садах и собирать лилии.
3 Я принадлежу возлюбленному моему, а возлюбленный мой--мне; он пасет между лилиями.

8 8 Есть у нас сестра, которая еще мала, и сосцов нет у нее; что нам будет делать с сестрою нашею, когда будут свататься за нее?
9 Если бы она была стена, то мы построили бы на ней палаты из серебра; если бы она была дверь, то мы обложили бы ее кедровыми досками.
10 Я--стена, и сосцы у меня, как башни; потому я буду в глазах его, как достигшая полноты.
11 Виноградник был у Соломона в Ваал-Гамоне; он отдал этот виноградник сторожам; каждый должен был доставлять за плоды его тысячу сребренников.

5 שְׁנֵי שְׁדֵיךָ כְּשְׁנֵי עֶפְרַיִם תְּאוֹמֵי צְבִיָּה
הָרוּעִים בְּשׁוֹשַׁנִּים :
6 עַד שְׁיִפְוַח הַיּוֹם וְנָסוּ הַצְּלָלִים
אֵלֶיךָ לִלְאֵלֶהָר הַמְּוֹר וְאֶל־גְּבַעַת הַלְּבוֹנָה :
7 כָּל־ךָ יְפָה רַעֲיָתִי וַיְמוֹם אֵין בְּךָ : {ס}

ה 10 דוֹדֵי צַח וְאֵדוֹם דְּגוּל מִרְבֵּבָה :
11 רֵאשׁוֹ בְּתָם פֹּז קוֹצוֹתָיו תִּלְתְּלִים
שְׁחֲרוֹת בְּעוֹרָב :
12 עֵינָיו כְּיוֹנִים עַל־אֶפְיָקֵי מַיִם
רְחֻצוֹת בְּחֶלֶב לְשִׁבוֹת עַל־מִלְאֹת :
13 לְחֵן בְּעֵרוֹגַת הַבֶּשֶׂם מְגִדְלוֹת מְרֻקָּהִים
שְׁפָתוֹתָיו שׁוֹשַׁנִּים נְטֹפֹת מוֹר עֲבָר :
14 יָדָיו גְּלִילֵי זָהָב מִמִּלְאִים בִּתְרֻשֵׁישׁ
מַעֲיוֹ עֵשֶׂת שָׁן מְעַלְפֹת סַפִּירִים :
15 שׁוֹקֵיו עֲמוּדֵי שֵׁשׁ מִיַּסְדִּים עַל־אֲדָנִיפֹז
מִרְאֵהוּ כְּלִבְנוֹן בְּחוֹר כְּאַרְזִים :
16 חֶבֶל מִמִּתְקִים וְכָלוּ מִחֲמָדִים
זֶה דוֹדִי וְזֶה רַעֲיָ בָנוֹת יְרוּשָׁלַם :

1 ו אֲנִי הִלֵּךְ דוֹדֶךָ הִנֵּפֶה בְנֵשִׁים
אֲנִי פָנָה דוֹדֶךָ וַיִּבְקֶשְׁנוּ עִמָּךְ :
2 דוֹדֶל יָרַד לָגֵנוּ לְעֵרְגוֹת הַבֶּשֶׂם
לְרַעוֹת בְּגִנִּים וְלִקְטֹט שׁוֹשַׁנִּים :
3 אֲנִי לְדוֹדֶל יְדוֹדֵי לִי הִרְעָה בְּשׁוֹשַׁנִּים : {ס}

ח 8 אַחֹות לָנוּ קַטְנָה וְשִׁדִּים אֵין לָהּ
מִה־נַּעֲשָׂה לְאַחֲתָנוּ בַיּוֹם שְׁיַדְבַר־בָּהּ :
9 אִם־חוֹמָה הִיא נִבְנְהָ עָלֶיהָ טִירַת כֶּסֶף
וְאִם־דַּלַּת הִיא נִצּוֹר עָלֶיהָ לֹחַ אֲרָז :
10 אֲנִי חוֹמָה וְשִׁדֵּי כְּמִגְדְלוֹת
אֲזֵ הִייתִי בְּעֵינָיו כְּמוֹצֵאת שָׁלוֹם : {פ}
11 כִּרְם הִיָּה לְשִׁלְמָה בְּבַעַל הַמּוֹן נָתַן אֶת־
הַכֶּרֶם לְנֹטְרִים אִישׁ יָבֵא בְּפָרְזוֹ אֶלְף כֶּסֶף :
12 כִּרְמֵי שְׁלֵי לְפָנָי הִאֶלְף לְךָ שִׁלְמָה

12 А мой виноградник у меня при себе. Тысяча пусть тебе, Соломон, а двести--стерегущим плоды его.
 13 Жительница садов! товарищи внимают голосу твоему, дай и мне послушать его.
 14 Беги, возлюбленный мой; будь подобен серне или молодому оленю на горах бальзамических!

וּמֵאֵתֶיךָ לְזַטְרִים אֶת־פְּרִיָּו :
 13 הַיּוֹשֶׁבֶת בְּגַנִּים חֲבֵרִים מִקְשִׁיבִים לְקוֹלְךָ
 הַשְּׂמִיעֵנִי :
 14 בָּרַח | דּוֹדִי וְדַמְהֵלֶךְ לְצִבְיָה
 אֹו לְעֹפֵר הָאֵלִילִים עַל הַרֵי בְּשָׂמִים : {ש}

Редактор перевода Давид Йосифон. For further information about the history and the different traditions of the cantillation of biblical readings see: Hanoch Avenary, *Studies in the Hebrew Syrian and Greek Liturgical Recitative*, Tel Aviv 1963. - 47 p. and <https://en.wikipedia.org/wiki/Cantillation>

[2] **Eleazar BiRebbi Qillir (?), ‘Ashira wa-azimera Shemo’ –, A Yotser Composition for the Pilgrim Festivals (Pessah-Passover, Shavuoth-Pentecost, Sukkoth-Tabernacles)**

Blessed are You Lord, our God, King of the world, who fashions light and creates darkness, who makes peace and creates all: Eternal light / (from within the) storehouse of life; / ‘Lights from out of darkness!’ / He said, ‘... And it shall be so.’

(1) Yotser (for) Passover

I shall sing and enchant His name
 I shall recall 1005 of his additional (poems) –
The song of songs, which is Salomon’s. (Song 1:1)

With love and with affection and with desire
 With written and oral Torah embraced –
Let Him kiss me with kisses! (Song 1:2)

The waves of the sea I crossed on pathways
 My heart rejoiced in pleasant words
For the scent of Your good oils. (Song 1:3)

Ref. I shall glorify You, Magnificent and Radiant:
 ‘Robed, as with garment, in light,
 Make light shine upon our darkness –
To see (that): In Your light we shall see
Light (Ps. 36:10) – O Holy One.

‘My Beloved, for my salvation He went forth’,
 She who is beautiful like Tirza spoke:
‘Draw me after You! Let us run!’ (Song 1:4).
 ‘He brought me to the house of wine and His look

[ברוך אתה יי, אלהינו מלך העולם, יוצר אור ובורא חושך, עושה שלום ובורא את הכל, אור עולם / אוצר חיים / אורות מאופל / אמר ו'יהי']

יוצר פסח

1. אֲשִׁירָה וְאֶזְמְרָה שְׁמוֹ,
 אֲשַׁנֵּן חֲמֹשֶׁה וְאֶלֶף שִׁילּוּמוֹ –
 שִׁיר הַשִּׁירִים 'אֶשֶׁר' לְשֵׁלֵמָה' (שה"ש א 1).

בְּאַהֲבָה וּבְחִיבָה הַמְּחֹשָׁקוֹת
 5 בְּתוֹרָה וּבְמִשְׁנָה נְשׁוּקוֹת
 יִשְׁקֵנִי מִנְּשִׁיקוֹת' (שה"ש א 2).

גָּלִי יָם עֲבַרְתִּי נְתִיבִים
 גָּהֵץ לִבִּי בְּדַבְרִים עֲרָבִים
 לְרִיחַ שְׁמֵי'נִיד' טוֹבִים' (שה"ש א 3).

10 פז'מון' אֲנַצִּיחַ לָךְ, אֲדִיר וְנָאוֹר:
 'עוֹטָה כְּשֵׁלֵמָה אֹר,
 זָרַח לְחַשִׁיכֵתֵינוּ אֹר –
 רְאוֹת בְּאוֹרְךָ נִרְאָה אֹר (תה' לו 10)
 קדוש'.

'דוֹדִי לְיִשְׁעֵי כִנְצָא',
 15 דִּיבְרָה יָפָה כְּתִרְצָה:
 'מִשְׁכַּנִּי' אַחֲרֶיךָ' נְרוּצָה (שה"ש א 4).

at me was love / He set His splendor over me
(*even while*) *I was obscured – I was lovely*' (S. 1:5)

And He made me a guardian over vineyards
Incensed by myrrh and frankincense –
(*So*) *do not look upon me, while I'm blackened*' (1:6)

Ref. I shall glorify You, Magnificent and Radiant:
'Robed, as with garment, in light,
Make light shine upon our darkness –
To see (that): In Your light we shall see
Light (Ps. 36:10) – O Holy One. [...]

(1a) Silluq of a Yotser

Listen! (2:8) the Ofanim and the crowd
Like (Song 2:9) in love they jump for joy
He responded with redemption for the enslaved
Because even those set on fire declare His greatness.
[...]
With me (4:8) her laws they shall inherit
Hearten me (4:9) like the waker and holy (angels)
How beautiful (4:10) to the Holy One they sanctify
Melliflorous pouring forth and increase threefold
To the God adored in the circle of Holy Ones.
This one receives from that one and says: Holy, holy, holy is the
Lord of the Hosts; all the earth is filled with His glory (Is. 5:3).

(2) Ofan

A garden (4:12) of Erelim and a surge of Ofanim
Your limbs (4:13) are lightnings turning every way
Nard (4:14) is Your garden, loaded with spices
A fountain (4:15) of honey and milk together prepared
Arise (4:16) Gush with song and rejoicing
[...]
His hands (5: 14) He sent to free me from oppressors
His thighs (5: 15) the cohorts of Shinan angels praised

הַבְּיָאֲנִי אֶל בַּיִת הַיֵּינן וְדָגְלוּ עָלַי אַחְבָּה
הוֹדוּ עָלַי שִׁינָה

שְׁחֹרָה אָנִי וְנִ'אֲנָה' (שה"ש א 5).

וְשִׁמְנֵי כְרָמִים נוֹטְרֶת 20

וּמֹר וּלְבוֹנָה מְקוֹטְרֶת:

אֶל תִּ'רְאוּנִי שִׁ'אֲנִי שְׁחֹרְחֹרֶת (שה"ש א 6)'.
פז'מון'

אֲנִיצִיחַ [לְךָ אֲדִיר וְנֶאֱוֶר:

'עוֹטָה כֶּשֶׁלְמָה אוֹר

זָרַח לְחִשְׁכֵּתֵינוּ אוֹר 25

רְאוֹת בְּאוֹרְךָ נִרְאָה אוֹר (תה' לו 10)

קְדוּשָׁה' [...].

סִילוֹק .א1

קוֹל! (שה"ש ב 8) אוֹפְנִים וְגִדּוּדִים 105

דוֹמָה (שה"ש ב 9) בְּאֶהְבָּה מְסֻלָּדִים:

עֲנָה (שה"ש ב 10) גְּאוּלָּה לְמִשׁוּעַבָּדִים

כִּי (שה"ש ב 11) דוֹלְקֵי אֵשׁ גְּדָלוּ מִגִּידִים [...].

אֲתִי (שה"ש ד 8) מְצוֹוֹתֶיהָ יוֹרְשִׁים

לְבַבְתָּנִי (שה"ש ד 9) כְּעִירִין וְקִדְיָשִׁין

מֵה זָפוּ (שה"ש ד 10) לְקִדּוּשׁ מְקִדְיָשִׁין 135

נוֹפֶת (שה"ש ד 11) מְטִיפִים וּמְשַׁלְשִׁים

לְאֵל נֶעְרַץ בְּסוּד קְדוּשִׁים

זֶה מִזֶּה מִקְבָּלִים וְאוֹמְרִים: [קְדוּשׁ קְדוּשׁ קְדוּשׁ יי

צְבָאוֹת מֵלֵא כֹל הָאָרֶץ כְּבוֹדוֹ' (יש' ו 3)]

אוֹפֵן .2

גֵּן (שה"ש ד 12) אֶרְאֵלִים וְגַל אוֹפְנִים

שְׁלַחֲיָךְ (שה"ש ד 13) בְּרָקִים לְכָל צַד פּוֹנִים

גִּינְתְךָ בּוֹסֵם טְעוּנִים 140 (שה"ש ד 14)

מְעִיין (שה"ש ד 15) דְּבַשׁ וְחֶלֶב תַּחַת מְכֻנָּנִים

עוֹרֵי (שה"ש ד 16) הִבְעִי זֶמֶר וְרִנָּנִים [...]

יָדִיו (שה"ש ה 14) שְׁלַח לְחַפְשֵׁי מִמְעַנִּים

שׁוֹקִיו (שה"ש ה 15) שִׁבְחוּ כְּתִי שְׁנֵאֲנִים

His palate multitudes and multitudes of Tarshishim
Wither (6:1) does His power extend? Over above and below
My Beloved (6:2) They glorify Him with talks of sounds
I (6:3) His song I shall sing like Hayyot and Ofanim
*And the Ofanim and Hayyot of the Holy One lift themselves
 with a mighty clamor towards each other and say: 'Blessed
 is the glory of the Lord from His place!* (Ez. 3:12).

(3) Me'orot

You are beautiful (6:4) burning leaven
Turn your eyes (6:5) that are like stars of light
Your teeth (6:6) contemplating over the Torah are light
Like a slice of pomegranate embraced to future light.
*As it is written: 'And there shall be one day which shall be
 known as the Lord's – Not day and not night, but it shall
 come to pass that at the evening time there shall be light'
 (Zech. 14:7). And as it said: 'To the one who made the great
 lights, for His kindness endures forever' (Ps. 136:7)
 Blessed are You, Lord, who creates the lights.*

(4) Ahava

Sixty (6:8) and eighty You loathe
One (6:9) out of the maidens You love
Who is this (6:10) whom You desire?
Towards (6:11) the gates of Zion for which you yearn.
*As it is written 'The Lord loves the gates of Zion more than
 all dwellings of Jacob' (Ps. 87:2). And as it is said: 'For
 Jacob has the Lord chosen for Himself, Israel as His own'
 (Ps. 135:4)
 Blessed are You, Lord, who chose His people Israel in love.*

(Hear O Israel, the Lord is our God, the Lord is one [...]) (Deut. 6:4-9)

And it shall be, if you hearken [...] (Deut. 11:13-21)

And the He said [...] (Num, 15:37-41)

Truth and believe... You alone)

(5) [Zulat]

Render splendor to your King / from of old He meant
 to marry me / *I did know; my soul set me* (6:12).
 (To) the House with the innermost courtyard / free of
 sin and deceitfulness / *turn, turn, O Shulamite!* (7:1).

160 חָכוּ (שה"ש ה 16) תְּרַשִּׁישִׁים הַמוֹנִים הַמוֹנִים
 אָנָּא (שה"ש ו 1) תִּקְפוּ בְּעֲלִיּוֹנִים וּבַתְּחַתּוֹנִים
 דּוֹדִי (שה"ש ו 2) יִפְאָרוּהוּ בְּשִׁיחַ הַגִּיּוֹנִים
 אָנִי (שה"ש ו 3) שִׁירוּ אֲשׁוּרָר כְּחִיּוֹת וְאוֹפָנִים.
 והאופנים [וחיות הקדש ברעש גדול מתנשאים לעמת
 שרפים, לעמתם משבחים ואומרים:
 'ברוך כבוד יי ממקומו' (יח' ג 12)]

[מאורות]

.3

יָפָה אֶתְּ (שה"ש ו 4) מְבַעֲרַת שְׂאוֹר
 165 הַסִּיבִי עֵינַיְךָ (שה"ש ו 5) אֲשֶׁר כְּכֹכְבֵי אוֹר
 שְׁנֵיךָ (שה"ש ו 6) הוֹגוֹת בְּתוֹרָה אוֹר
 כְּפֶלַח הַרְמוֹן (שה"ש ו 7) מְחוֹשְׁקוֹת לְעֵתִיד אוֹר.
 ככ'תוב': והיה יום אחד הוא יודע ליי לא יום ולא לילה
 והיה לעת ערב יהיה אור (זכ' יד 7)
 ונ'אמר': לעושה אורים גדולים כי לעולם חסדו (תה' קלו 7)
 ב'רוך' [אתה יי], יוצר [המאורות].

[אהבה]

.4

שְׂשִׁים (שה"ש ו 8) וּשְׂמוֹנִים תִּיעֲבָתָהּ
 אַחַת (שה"ש ו 9) מִעֲלָמוֹת אֶהְבֵּתָהּ
 170 מִי זֹאת (שה"ש ו 10) אֲשֶׁר אֵינִי תָהּ
 אֶל (שה"ש ו 11) שְׁעָרֵי צִיּוֹן אֲשֶׁר תִּאָבְתָהּ.
 ככ'תוב': אוהב יי שערי ציון מכל משכנות יעקב (תה' פז 2)
 ונ'אמר': כי יעקב | בחר לו יה ישראל לסגלתו (תה' קלה 4)
 ב'רוך' [אתה יי], הבוחר [בעמו ישראל באהבה].

[אמת]

.5

אֲדָר לְמִלְכְּךָ תְּנִי כִּמְאֵז בּוֹ לְהִתְחַתֵּנִי
 לֹא יִדְעֵתִי נַפְשִׁי שְׂמֵתִנִּי (שה"ש ו 12).
 בֵּית הַחֶצֶר הַפְּנִימִית בְּלֹא עוֹל וְתִרְמִית
 175 שׁוּבִי שׁוּבִי הַשּׁוֹלְמִית (שה"ש ז 1).

She weans (her) infants / and sets (their) deeds aright –
/ *How beautiful are your feet in sandals!* (7:2). [...]

Tribes of the wholehearted man (= Jacob) / (who was)
sealed upon the heart / *Set me like a seal* (8:6).

Desire of hearts / empowered (and) beloved / *mighty*
waters cannot quench (8:7)

Waters became dry land

She approached the heart of the sea to cross

With song to stimulate to talk

The sprouts of ten thousands.

In joy' in rejoicing, in great happiness and they said all
together: 'Who is like You, splendid in holiness, awesome in
praiseworthiness, working wonders? (Ex. 15:11)

(6) [Mi kamokha]

Waters (8:7) – when they strode across

We have a sister (8:8) – You led her, walking across

If she is a wall (8:9) – You shall surely rule,

I (8:10) – between the waves said: 'The Lord shall reign!'

'This is the Rock of our redemption,' they spoke up and said:

'The Lord shall reign forever and ever' (Ex. 15:18)

(7) [Adonay Malkenu]

A vineyard (8:11) – He (already) planted in joy

My vineyard (8:12) – a nation of arranged by banner

She who dwells in the gardens – the unique inheritance

Make your move, my Beloved (8: 14) –

and bring forth for me redemption.

Blessed are You, Lord, Rock of Israel and its Redeemer.

Transl. Laura Lieber rev. by PL. Cf. for an introduction to the early dialogue of Liturgical Hebrew Poetry with the Song of Songs and a selection of texts from the Byzantine era with translations: Laura Lieber, *A Vocabulary of Desire: the Song of Songs in the Early Synagogue* (The Brill reference library of Judaism, 40), Leiden 2014, chap. 1 and chap. 10.

גוּמְלַת עוֹלָלִים וּמִיִּשְׁרַת מַפְעָלִים
מֵה יָפוּ פְעָמֶיךָ בְּנִעְלָיִם (שה"ש ז 2). [...]

שְׁבִטֵי אִישׁ תָּם עַל לֵב מְחוּתָם
שִׁימְנֵי כְחוּתָם (שה"ש ח 6).

תַּאֲוֹת לְבָבוֹת עֲזוּזוֹת אֶהוּבוֹת
מִים רַבִּים לֹא יוּכְלוּ לְכַבּוֹת (שה"ש ח 7). 215

מִים נִעְשׂוּ חֲרָבָה 215 א5

בְּלֵב יָם לַעֲבוֹר קְרָבָה

שִׁירָה לְדוֹבְבָה

צִמְחֵי רִבְבָה.

בגילה [ברינה בשמחה רבה ואמרו כולם:

'מי כמכה באלים ה' מי כמוכה נאדר בקדש

נורא תהלות עושה פלא' (שמ' טו 11)]

[מי כמוך] 6.

מִים (שה"ש ח 7) כְּהִלְכוּ הַלּוֹךְ 220

אָחוֹת לָנוּ (שה"ש ח 8) נִיְהַגְתָּה לְהַלּוֹךְ;

אִם חוּמָה הִיא (ח 9), מְלוּךְ תִּמְלוּךְ,

אֲנִי (שה"ש ח 10) בֵּין גְּלִים פְּצָתִי יְיָ יִמְלוֹךְ.

'זה צור [ישענו], פצו פה ואמרו: ה' ימלך לעלם

ועד' (שמ' טו 18)]

[ה' מלכנו] 7.

כָּרַם (שה"ש ח 11) נָטַע בְּגִילָה,

כָּרַמִי שְׁלִי (שה"ש ח 12) – אֹם נִדְגְלָה,

הַיּוֹשֶׁבֶת בְּגַנִּים (ח 13) – אֹם סִגְוָה

בְּרַח דּוֹדִי (שה"ש ח 14) וְהִצְמִיחַ לִי גְאוּלָּה.

ב'רוך' [אתה יי] צור [ישראל וגואלו].

[3] **Shelomo HaBavli, 'Or Yesha Me'usharim' – A Yotser Composition for Pessah-Passover**
 ('Berah Dodi 'ad she-tehpats ahavat keluleynu' – the poetical coda of the composition)

(1) Yotser
 To the Light of salvation of the happy ones (= God),
 The enabled one to keep this (= Passover),
 I shall thank in midst His beloved while praying (with)
The Song of Songs (1:1).
 The doe of craving desires (= the Torah)
 For moistening the thirst of the restless (souls),
 The barns of satiation to irrigate –
Oh, give me of the kisses (1:2).
 The blessed of the maidens by Your fats (= the sages),
 Those in charge of your hidden treasures,
 You perfumed them by anointing your oils –
To yield fragrance of your ointments (1:3).
 (Like) the kin and nobleman of Your house (of study)
 Those who again and again gather around you –
 (to) the house of disputation of your pure ones (= laws)
Draw me after You (1:4). [...]

(7) [Berah Dodi]
Move, my Beloved, until our wed love shall please You,
 Then turn to pity, because we got extinguished (by)
 kings of evil, who ridiculed us, poked fun at us.
 Abolish and destroy them root and branch from our ruin,
 Raise your tower, for the play of our offsprings:
There He stands behind our wall! (2:9).
Move, my Beloved, until the end of the vision shall rise,
 Come quick, and the shadows will flee from this one,
 Risen and exalted, and lifted shall be the despised,
 He shall see and rebuke and spill (blood) of many peoples,
 Bare Your arm, when called like this:
Hark! My beloved! There he (comes) (2:8).

[יוצר פסח] .1
 אור ישע מאושרים,
 שימור זה מוכשרים,
 אהודנו בידידיו כשרים
 שיר השירים (שה"ש א 1).
 איילת אווי תשוקות,
 ליחלוח [ע]יוף שוקקות
 אסמי שבע להשקות –
 ישקיני מנשיקות (שה"ש א 2).
 ברוכי מעלמות משמניך,
 משלי גנזכי מכמניך,
 בישמתם תמרוק שממניך –
 לריח שמניך (שה"ש א 3).
 בני ביתך וחוריך
 הנם חזר [ס]חריך –
 בית מדין צחריך
 משכיני אחריך (שה"ש א 4). [...]
 [גאולה – ברח דודי] .7
 ברח דודי עד שתחפץ אהבת כלולינו,
 שוב לרחם, כי כילוננו
 מלכי רשעה, שובינו, תוללינו. 290
 הרוס וקעקע ביצתם מתילינו,
 הקם טורף, נגן שתילינו:
 הנה זה עומד אחר כתילינו (שה"ש ב 9)!
 ברח דודי עד שיפוח קץ מחזה,
 חיש, ונסו הצללים מזה, 295
 ירום ונישא וגבה נבזה,
 ישפיל ויוכיח וגוים רבים יזה,
 חשוף זרועך קרוא כזה:
 קול דודי הנה זה (שה"ש ב 8)!

Move, my beloved, and be yourself like a roe/splendor
 Be revealed near the end of my sentence (to exile)
 Raise me from my captivity to the coronation of splendor
 Longing and yearning for the mountain of splendor
 But there is no leader and prophet and no Tishbite
 No-one who levels, revives me, or fight my cause
 Eliminate my sin, my pain
 And make my enemies fear and feel ashamed
 And I shall be able to reply to those who curse me:
 ‘This is my Beloved, my Savior, my closest friend,
 My buddy and my lover, god, the God of my father(s).

Blessed are You the Lord, who redeemed Israel.

300 בָּרַח דּוֹדִי וּדְמָה לְךָ לְצִבִּי
 יָגַל יִגַּשׁ קֶץ קִצְבִּי
 דְּלוֹתִי מִשְׁבִּי לְעֵטְרַת צְבִי
 תּוֹבְעִים תְּאִיבִים הֵר צְבִי
 וְאִין מְבִיא וְנִבְיָא וְלֹא תִשְׁבִּי,
 מִשׁוּי מְשִׁיבִי וְרִיבָה רִיבִי 305
 הִסֵּר חוּבִי כְּאָבִי
 וְיָרָא וְיִבּוֹשׂ אוֹיְבִי
 וְאֶשְׁיבָה חוֹרְפִי בְּנִיבִי
 זֶה דּוֹדִי [וְ]גּוֹאֲלִי קְרוּבִי
 רִיעִי וְאֶהוּבִי, אֵל אֱלֹהֵי אָבִי. 310

[ברוך אתה יי, גאל ישראל]

Transl. by PL. For a – somehow unbalanced but until now the best at hand – introduction to the Hebrew liturgical poetry from early Ashkenaz cf. Leon J. Weinberger, *Jewish Hymnography: A Literary History*, London - Portland, Oreg. 1998, pp. 136-192.

[3a] **Alba – The Dawn song – giving a voice to a female speaker in early European vulgar poetry**

L’Alba di Fleury (beginning of 11th cent.) (Ed. Lucia Lazzerini)

Phebi claro nondum orto iubare
 fert Aurora lumen terris tenue
 Spiculator pigris clamat surgite
L’alba par um& mar atra sol
 5 *Poypas abigil miraclar tenebras.*

En incautos ostium insidie
 Torpentesque gliscunt intercipere
 Quos suad& preco clamat surgere.
Lalba part um& mar atra sol

10 *Poypas abigil miraclar tenebras.*

Ab Arcturo disgregatur aquilo
 Poli suos condunt astra radios
 Orienti tenditur septemtrio
Lalba part um& mar atra sol

15 *Poypas abigil*

עוד הנץ הזוהר של פבוס טרם הבריק
 עליית השחר מביאה את אורה העדין לעולם
 השומר קורא לעצלים: 'קומו'.
 (השחר מושך מעל הים הלח את השמש)
 (זאת פוזלת מעבר לגבעות, מאירה את הצללים).

הנה במארב האויבים לוחטים
 את התמימים והמנומנים לגדוע
 אליהם זועק הכרוז בבקשה לקום.
 (השחר ...)

מֵאֲרָקְטוּרוֹס נִפְרַד רוּחַ הַצְּפוֹן
 כּוֹכְבֵי הַרְקִיעַ מִסְתִּירִים אֶת קְרַנֵּיהֶם
 וְהַדְּוִבָה הַגְּדוּלָה פּוֹנָה מִזְרַחָה.
 (השחר ...)

תרגום פ"ל

Anonimo italiano (ante 1286) – Alba

<p>— — — — —</p> <p>Pártite, amore, adeo, ché tropo çe se stato. lo maitino è sonato, çorno me par che sia.</p> <p>5 Pártite, amore, adeo, che non fossi trovato in si fina cellata como nui semo stati. Or me bassa, oclo meo –</p> <p>10 tosto sia l'andata, tenendo la tornata como d'inamorati; sí che per spesso usato nostra çoglia renovi, 15 nostro stato non trovi la mala felosia.</p> <p>Pártite, amore, adeo, e vane tostamente, ch'ona toa cossa t'aço 20 pareclata in presente.</p>	<p>ברח, אהובי, לך בשלום, שאתה נמצא פה זמן רב מדי. הבוקר כבר משמיע קול, אני יודעת שהיום אף הוא הגיע.</p> <p>ברח, אהובי, לך בשלום, שלא יוכלו למצוא אותך במחבוא כה צנוע ומעולה כפי שהעלינו על הדעת. רק נשק אותי, עיניים שלי – מיד יגיע הפירוד, נאחז ב(אפשרות של) שיבה כנהוג אצל מאוהבים. כך שעל ידי שימוש תדיר נוכל לחדש את שמחתנו, ושיחסינו לא ייהפכו לקנאה שפלה.</p> <p>ברח, אהובי, לך בשלום, וצא בנחישות מה שאתך הבאת כבר ארוז עכשיו.</p>
---	---

תרגום פי"ל

For the literary history of this genre cf. R. Woledge, 'Old Provençal and Old French', in: Arthur Th. Hatto (ed.), *Eos: An enquiry into the theme of lovers' meetings and partings at dawn in poetry*, Mouton 1965, pp. 344-389

[4] **Shimeon Bar Yitshaq, 'Dodi shaliṭ be-khol mif'al', Ofan – A head to toe imagination of God**

<p>(2) Ofan</p> <p><i>My Beloved</i> (5:10) Ruler over all work done Everything He did for His sake From ten thousand distinct and raised Holy on earth and in heaven.</p> <p><i>His Head</i> (5:11) crowned by a golden crown Clear(ly) he sees everything concealed And listen to the voice of prayer Adored in overflowing language.</p> <p><i>His Eyes</i> (5:12) were straightforward to the prophets</p>	<p>אופן 2.</p> <p>דוֹדִי (ה 10) שְׁלִיט בְּכָל מַפְעֵל הַכֹּל לְמַעֲנֵיהוּ פָּעַל מְרַבֵּבָה דְּגוּל וּמוֹעֵל קְדוֹשׁ בְּמַטָּה וּבְמַעַל.</p> <p>רֵאשׁוֹ (ה 11) עֲטוּר פֶּז קֶתֶר טְהוּר צוֹפֵה כָּל סִתָּר וּמֵאֲזִין לְקוֹל עֵתֶר 120 נְעֲרָץ בְּשִׁפְתַי יְתֶר.</p> <p>עֵינָיו (ה 12) נִגְדוּ יִישְׁרוּ חוֹזִים,</p>
--	--

By Yah the wise of the secrets
 chosen pleasant ones like cedars (by the)
 Pure , who makes thunderstorms.

His cheeks (5:13) a formula of towers of perfumes
 The tremendous bestows taste (of reasoning)
 The directness of His words are pleasant
 His sounds are with sense sophisticated.

His hands (5:14) are wonderful justice and trial
 Similar to scrolls filled with aquamarine.
 The soldiers of His awful Hosts
 Wimp out before Him full of fear.

His legs (5:15) the height of marble pillars
 To strengthen the foundation of the world
 In the seventh (heaven) above the six
 He embellished His throne forever.

His mouth (5:16) is plenty of Torah and laws
 His uniqueness in the world and the heavens
 The magnificent, sparking and lightning
 (angels) express the might of His holiness.

Whither (6:1) He is blessed and blessed His name
 the Erelim of His hight are seeking
 And the one call to the other speaking
 Says 'Qadosh – Holy' three times.

My beloved (6:2) gives His people strength
 From His mouth it is blessed with joy

I (6:3) shall reinforce praise and strength
 And pleasant (sound) for the name of the Tower
 of strength. *And the creatures*

יְהוָה חָכֵם הַרְזִים
 בְּחֹר נְעִים כְּאַרְזִים
 זָךְ עוֹשֶׂה חֲזִיזִים.

לְחָיו (ה 13) רַקַּח מְגִדְלוֹת בְּשָׂמִים
 כְּבִיר מְשִׁיב טַעֲמִים
 יוֹשֵׁר אֲמָרָיו נְעִימִים
 הַגִּיּוֹנָיו בֵּין מְחֹכְמִים.

125 יָדָיו (ה 14) צֶדֶק וּמִשְׁפָּט מוֹפְלָאִים
 לְגִלְיֵי תְרַשִׁישׁ מְמוֹלָאִים.
 חֲיִילֵי צְבָאָיו נוֹרָאִים
 חֲתִים מִפְּנֵי יְרִיאִים

שׁוֹקָיו (ה 15) קוֹמַת עֲמוּדֵי שֵׁשׁ
 יְסוּד עוֹלָם לְהִתְאַשֵּׁשׁ
 בְּשִׁבְעֵי לְמַעְלָה מִשֵּׁשׁ
 יִפָּה כִּסְאוֹ לִישֵׁשׁ.

חִיכּוֹ (ה 16) רֹבֵי תוֹרוֹת וְחֻקִּים
 יִיחֹדוּ בְתַבֵּל וּבְשַׁחֲקִים
 אֲדִירֵי חֲשַׁמְלֵי בְרָקִים
 עוֹצֵם קְדוּשָׁתוֹ מִפִּיקִים.

130 אָנָּה (ו 1) בְּרוּךְ וּמְבוֹרָךְ שְׁמוֹ
 דוֹרְשִׁים אֲרָאֵלִי מְרוֹמוֹ
 וְזֶה אֵל זֶה קוֹרֵא נוֹאֲמוֹ
 אוֹמֵר 'קְדוֹשׁ' בְּשִׁלְשִׁימוֹ

דוֹדֵי (ו 2) נוֹתֵן לְעַמּוֹ עוֹז
 מִפִּימוֹ יִתְבָּרַךְ בְּמַעוֹז

אֲנִי (ו 3) אֲחִזֵּק תְּהִלָּה וְעוֹז
 נוֹעַם לְשֵׁם מְגִדֵּל עוֹז.

והחיות

Transl. PL. Cf. for a critical outline of the liturgical content of one of the most famous Mahzor manuscripts: Ezra Fleischer, 'Prayer and Piyyut in the Worms Mahzor', in: M. Beit-Arieh (ed.), *Worms Mahzor: MS. Jewish National and University Library Heb. 4% 781/1, Introductory Volume*, Vaduz 1985, pp. 36-78.

[5] Yehuda HaHasid, 'An 'im zemirot we-shirim a'arog' – a hymn for contemplation

ПЕСНЬ СЛАВЕ (БОЖЬЕЙ)

Хаз.: Напевы сладкозвучные и песни сплету я,
ибо по Тебе томится душа моя.

Мол.: Душа моя жаждет под сенью руки Твоей изведать
всю сокровенность тайны Твоей.

Хаз.: Лишь заговорю о славе Твоей,
тоскует сердце моё по ласкам Твоим.

Мол.: Поэтому произносить буду хвалу Тебе
и имя Твоё прославлять песнями дружбы.

Хаз.: Возвещу славу Твою, хоть и не видел Тебя; представлю
Тебя, назову (свойства Твои), хотя не постиг Тебя.

Мол.: Через пророков Твоих, в кругу служителей Твоих
явил Ты великолепие славы величия Твоего.

Хаз.: Величие Твоё и могущество Твоё определили они по
могуществу деяний Твоих.

Мол.: Они представляли себе Тебя, но не сущность Твою,
и сопоставляли Тебя с делами Твоими.

Хаз.: Искали сравнения Тебе в прозрениях многих;
Ты же един во всех видениях.

Мол.: И узрели в Тебе и старость, и юность,
а главу Твою – в седовласой и черноволосой.

Хаз.: Старость – в день суда, и юность – в день сражения;
как у мужа брани, велика сила Его.

Мол.: Надел Он шлем спасения на главу Свою; помогает
Ему десница Его и мышца Его святая.

Хаз.: Глава Его полна росой светозарной;
кудри Его – капелек ночи.

Мол.: Гордится Он мною, ибо возжелал меня,
и Он будет мне венцом прекрасным.

Хаз.: Золото чистейшее драгоценное – вид главы Его,
и начертано на лбу славное имя святое Его.

Мол.: (В знак) прелестной красы, очарования и славы
увенчал Его венцом народ Его.

Хаз.: Пряди, волос на главе Его – как в дни юности, кудри

שיר הכבוד
אֲנַעִים זְמִירוֹת וְשִׁירִים אֲאָרוֹג,
כִּי אֵלַיךְ נַפְשִׁי תַעְרוֹג;
נַפְשִׁי חֲמֵדָה בְּצַל יָדְךָ
לְדַעַת כָּל רוֹז סוּדְךָ.
מִדֵּי דְבָרִי בְּכַבּוּדְךָ
הוֹמָה לְבִי אֶל דּוֹדֶיךָ,
עַל כֵּן אֲדַבֵּר בְּךָ נִכְבְּדוֹת
וְשִׁמְךָ אֲכַבֵּד בְּשִׁירֵי יְדִידוֹת.
5 אֲסַפְּרָה כְּבוֹדְךָ וְלֹא רְאִיתִיךָ,
אֲדַמְּךָ אֲכַנְּךָ וְלֹא יִדְעֶתִיךָ:
בְּיַד נְבִיאֶיךָ בְּסוּד עַבְדֶּיךָ
דְּמִית הַדָּר כְּבוֹד הוֹדְךָ.
גְּדַלְתְּךָ וּגְבוּרַתְךָ
כִּנּוּ לְתוֹקֶךָ פְּעֻלַתְךָ,
דָּמּוּ אוֹתְךָ וְלֹא כָפִי יִשָּׁךְ
וַיִּשְׁוֹדֶךָ לְכִי מַעֲשֶׂיךָ.
הַמְשִׁילֶךָ בְּרוּב חַזִּינוֹנוֹת –
הֵנָּה אֶחָד בְּכָל דְּמִינוֹנוֹת –
10 וַיַּחֲזוּ בְּךָ זְקֵנָה וּבַחֲרוּת
וַיִּשְׁעַר רֹאשְׁךָ בְּשִׁיבָה וְשַׁחֲרוּת.
זְקֵנָה בְּיוֹם דִּין וּבַחֲרוּת בְּיוֹם קָרֵב,
כְּפֹאֵשׁ מְלַחְמוֹת יָדָיו לוֹ רָב;
חִבֵּשׁ כּוֹבֵעַ יְשׁוּעָה בְּרֹאשׁוֹ,
הוֹשִׁיעָה לוֹ יְמִינוֹ וּזְרוּעַ קִדְשׁוֹ.
טָלְלֵי אוֹרוֹת רֹאשׁוֹ נִמְלָא,
קוֹצוֹתָיו רְסִיסֵי לֵילָה;
תִּתְפָּאֵר בִּי כִּי חֲפֵץ בִּי
וְהוּא יְהִיֶּה לִי לְעֵטְרַת צְבִי.
15 כֶּתֶם טְהוֹר פָּז דְּמוֹת רֹאשׁוֹ
וְחַק עַל מִצַּח כְּבוֹד שֵׁם קִדְשׁוֹ;
לְחֹן וּלְכְבוֹד צְבִי תִתְפָּאֵרָה
אֲמַתּוֹ לוֹ עֵטְרָה עֵטְרָה.
מִחֲלָפוֹת רֹאשׁוֹ כְּבִימֵי בַחֲרוּת,

Его – локоны чёрные.

Мол.: Обитель правды несравненной красоты Его (Храм)
да вознесёт Он на вершину веселья Своего.

Хаз.: Избранник Его (да) да будет венцом для Него
и диадемой царственной несравненной' красоты.

Мол.: Взлелеянных (евреев) Им возносил Он, венцом
украсил их; и так как дороги они Ему, дрославил их.

Хаз.: Великолепие Его на мне и великолепие моё на Нём;
и близок Он мне, когда взываю к Нему.

Мол.: Светел и красен в одеянии Своём багряном, (как)
давилня для винограда - когда возвращался из Эдома.

Хаз.: Узел тфилина показал Он смиренному (Моше);
образ БОГА пред глазами его.

Мол.: Благоволит Он к народу Своему, смиренных укра-
шает, Пребывающий среди славословий, гордясь ими.

Хаз.: Вся речь Твоя – истина. (Ты), от начала призывающий
поколение за поколением; народ, взыскующий Тебя, – взыщи.

Мол.: Прими, прошу, обилие песнопений моих о Тебе,
и песнь моя да дойдёт до Тебя.

Хаз.: Славословие моё да станет венцом главы Твоей,
и мольба моя – (как) приготовление воскурения.

Мол.: Да будет дорога Тебе песнь бедняка, как песнь,
пропетая над жертвоприношениями Тебе.

Хаз.: Да вознесётся благословение моё до главы Кормильца,
Создателя и Родителя, Праведника могучего.

Мол.: И когда благосповляю я, склони ко мне голову и
прими (благословение), как воскурение благоуханное.

Хаз.: Да будет приятна Тебе беседа моя,
ибо душа моя изнывает по Тебе.

*Твои, БОГ, величие и могущество, слава и вечность, и
великолепие, ибо всё, что на небе и на земле – (Твоё).
Твоё, БОГ, царство, и (Ты Тот), Кто возносится над
всем главою. Кто возвестит могущество БОГА,
провозгласит всю славу Его?* (Сидур Шивхей Геулим)

קְנוּצוֹתָיו תִּלְתְּלִים שְׁחוּרוֹת:

נֹוֹה הַצֶּדֶק צְבִי תִפְאָרְתּוֹ

יַעֲלֶה נָא עַל רֹאשׁ שְׁמֹחְתּוֹ.

סִגְלָתוֹ תְּהִי נָא בְיָדוֹ עֶטְרַת

וְצִנִּיף מְלוּכָה צְבִי תִפְאָרְתּוֹ;

עֲמוּסִים נִשְׂאָם עֶטְרַת עֲנָדָם 20

מֵאֲשֶׁר יִקְרוּ בְעֵינָיו כְּבָדָם.

פָּאָרוּ עָלַי וּפָאָרִי עָלַיו,

וְקָרוּב אֵלַי בְּקִרְאֵי אֱלֹוֹ:

צַח וְאָדוּם לְלְבוּשׁוֹ אָדוּם

פֹּרָה בְּדַרְכּוֹ בְּבוֹאוֹ מֵאֲדוּם.

קָשֶׁר תִּפְלִין הִרְאָה לְעֵינָיו –

תַּמּוּנַת יְיָ לְנֶגֶד עֵינָיו:

רוּצָה בְעַמּוֹ עֲנוּיִם יִפְאָר

יוֹשֵׁב תְּהֵלוֹת בָּם לְהַתְּפָאָר.

רֹאשׁ דְּבָרְךָ אָמַת קוֹרָא מִרֹאשׁ 25

דוֹר וְדוֹר עִם דּוֹרְשֵׁיךָ דְרוֹשׁ,

שִׁית הַמּוֹן שִׁירֵי נָא עָלֶיךָ

וְרִנְתִּי תִקְרַב אֵלֶיךָ.

תְּהֵלְתִי תְּהִי נָא לְרֹאשְׁךָ עֶטְרַת

וּתְתַפְּלֵתִי תִכּוֹן קְטוֹרֶת:

תִּיקַר שִׁירַת רִשׁ בְּעֵינֶיךָ

כְּשִׁיר יוֹשֵׁר עַל קִרְבְּנֶיךָ.

בְּרַכְתִּי תַעֲלֶה לְרֹאשׁ מִשְׁבִּיר,

מְחוּלָל וּמוֹלִיד צְדִיק כְּבִיר,

וּבְבִרְכְּתִי תִנְעֲנַע לִי רֹאשׁ 30

וְאוֹתָהּ קַח לְךָ כְּבִשְׂמִים רֹאשׁ,

יַעֲרַב נָא שִׁיחֵי עָלֶיךָ

כִּי נִפְשִׁי תַעֲרוֹג אֵלֶיךָ.

לך יי הגדלה והגבורה והתפארת והנצח וההוד

כי כל בשמים ובארץ לך יי הממלכה המתנשא

לכל לראש (דה"א כט 11);

מי ימלל גבורות יי ישמיע כל תהלתו (תה' קו 2).

For the history of this *Piyyut* and its place in Jewish thought see: Jakob J. Petuchowsky, 'Speaking of God', in: idem, *Theology and Poetry: Studies in the Medieval Piyyut*, London: Routledge and Kegan Paul, 1978, pp. 31-47

B. The autochthonous literary response to the persecutions during the First Crusade in 1096

[1] *Memorbukh* (Book of Names) of Nuernberg (to 1096) and *Yizkor* (Prayer of Remembrance)

	[מפתח לפי חודש, מקום ותארי] לגזירות בין השנים 1096–1298	[דף 90א]
אייר.	הרוגי ש' פ' י' א תתנ"ו לפרט' ח' באייר ביום השבת.	
אייר.	הרוגי וו' ר' מ' ש' א כ"ג באייר יום א'. (גזירה) ראשונה.	
סיון.	הרוגי וו' ר' מ' ש' א א' בסיון יום א'. (גזירה) שנייה.	
סיון.	הרוגי קו' לו' נ' א ממחרת העצרת תתנ"ו לפרט'. מזכירין (אותם) בשבת שלפני שבועות.	
סיון.	הרוגי מ' ג' נ' צ' א ג' בסיון ביום ג'. ומזכירין (אותם) [בשבת ש]לפני עצרת.	5
אדר.	הרוגי ו' י' ר' צ' ב' ו' ר' ק חתק"ז [לפרט] כ"ב באדר.	
סיון.	הרוגי ע' ר' פ' ו' ר' ט [תתק]א"ף' לפרט' כ"ה בסיון.	
טבת.	הרוגי וו' ל' ד' א תתקצ"ו [לפרט] י"ז בטבת.	
מרחשון.	הרוגי וו' ל' פ' ש' ה' ג' נ' תתקצ"ו לפרט' במרחשון.	
שבט.	הרוגי לו' ד' א ו' ב' י' ש' ו' פ' ש' ה' ים תתקצ"ה לפרט'. י' כשבט וי"א בו.	10
סיון.	הרוגי ו' ר' נ' ק' ו' ו' ר' ט שנה ראשונה לאלף הששי י"ג בסיון.	
אב.	הרוגי ק' י' צ' י' נ' ג' ג' לפרט' י"ו באב.	
תשרי.	הרוגי או' ר' ט' נ' ב' ר' ק ד' לפרט' [- -] בתשרי.	
תמוז.	הרוגי פ' ו' ר' צ' ה' יים כ' בתמוז.	
ניסן.	הרוגי ק' ו' פ' ל' נ' צ' כ"ה לאלף הששי ט"ו בניסן.	15
אייר.	שרופי ז' י' נ' צ' א כ"ו לאלף הששי ט"ו באייר יום ו'.	
תמוז.	הרוגי קו' לו' נ' א והרוגי נוסא ט"ו בתמוז וכ"א בו. הרוגי ויבלנגיש.	
סיון.	שרופי ב' לו' י' ש' תתקל"א לפרט' כ' בסיון.	
	הרוגי ז' נ' ט' א. הרוגי א' י' ל' נ' ע' ר. הרוגי מ' י' ע'. הרוגי ט' ר' י' ב' ר' ש.	
	הרוגי ב' ו' ב' ע' ר' ט. (הגזירה) הראשונה. הרוגי ד' ר' י' ט' מ' נ' ד' א.	20
אב.	הרוגי א' ר' נ' ש' ט' ט י"א באב וי"ג באב יום ה' כ"ד לפרט'.	
ניסן.	שרופי מ' ו' ל' ר' י' כ' ש' ט' ט ב' בניסן יום ד' מ"ג לאלף הששי.	
ניסן.	ב' ק' ר' ו' צ' נ' כ' א נאפן ר' אפרים בר אליעזר הלוי ב' בניסן (מ"ג לאלף הששי).	
בפסח.	ב' מ' ג' נ' צ' א בשביעי של פסח מ"ג לאלף הששי. ובו ביום נהרגו ב' כ' ר' כ' א	
	כ"ו נפשות מ"ג לפרט'.	25
ניסן.	בר' ו' ק' נ' ה' ו' ז' נ' נהרגו י"ג נפשות כ"ה בניסן יום ו' מ"ג לפרט'.	
מרחשון.	שרופי מ' ו' נ' כ' נ' מ' ו' לאלף הששי י"ב במרחשון יום ו'.	
תמוז.	הרוגי ו' י' ש' נ' ב' ו' ר' ק ל' לאלף הששי [- -].	
	הרוגי ק' ו' ב' ר' נ' א כ"ט בתמוז יום א' מ"ז לפרט'.	

¹ השלמת ציון השנה על פי הרשימה בדף 95א.

- 30 אלול. הרוגי זיבֿערק מ"ז לפרט < כ"ג באלול יום ה'.
 ניסן. הרוגי כוכמא כ"ג בניסן מ"ד לפרט.
 אב. הרוגי מונשטֿר מ"ז לפרט < ד' באב יום ה'.
 תמוז. הרוגי טֿרונבֿך בתמוז מ"ו לפרט < ל"ו נפשות.
 הרוגי רודֿינגן מ"ז לפרט < ח' נפשות.
 35 לֿכניף וקֿיר[נ] א מ"ז לפרט ומ"ח לפרט <.
 תשרי. לוגשֿטֿין מ"ח לפרט י"ב בתשרי. בהורנברק ה' נפשות.
 חמוז. הרוגי קֿנפֿא בתמוז מ"ח לפרט <.
 תמוז. הרוגי בונֿא ז' בתמוז יום ג' מ"ח לפרט <.
 אדר. הרוגי בֿערקֿשֿטֿל מ"ט לפרט < באדר השני.
 40 הרוגי אֿלדֿנֿערן ו' בחורים הלכו אחר מים מ"ז לפרט <.
 הרוגי אֿנוא.
 אייר. ברוטֿינגן כ"א נפשות ז' באייר נ"ח לאלף הששי.
 חמוז. הרוגי נוֿשֿטֿט י"ב בתמוז יום ב' ע"א נפשות. והרוגי נוֿינדֿשֿה ים בו
 ביום נ"ו נפשות נ"ח לפרט.

[רשימת הרוגי הגזירות לשנת תתנ"ו]

[דף 90ב]

[שפֿירא]

הרוגי שפֿירא ח' באייר ביום השבת.

[וורמֿישא]

- הרוגי וו[ר]מיש"א יום א' כ"ג באייר. ומזכירין אותם בשבת שלפני שבועות.
 5 רבינו ר' שלמה זוגתו. ושמשון בנו ובנותיו. מרת רבקה אלמנת ר' שמואל ובנותיה. ר' לוי בר
 שמואל. ר' שמואל הכהן. ושמשון אחיו. ר' נטרונאי ואשתו ובניו. ר' אליה ואשתו ובנו. ר' דוד
 ואשתו ובניו. מרת מיכל ויהודה ושמואל בניה. בני מר יוסף. מרת אסתר ובנותיה. מרת רבקה בת ר'
 שמואל הלוי. מר יהודה הלוי ומשה בנו. ר' יעקב הזקן מרת צפורה ובתה. מרת אוֿגֿיא² ובנותיה. ר'
 חכים הכהן ובניו. ר' שמואל ומרדכי אחיו. מר יעקב בר מרדכי. מרת רחל ובתה. יוסף בר שמואל. ר'
 10 יצחק ואשתו ובניו. ר' שמואל הכהן ואשתו ושני בניה. שרה בת מר שמואל. ר' אלעזר הזקן ואשתו.
 מרדכי בנו הנטבע. ר' אלעזר הלוי ואשתו ויואל נכדו. מר שלמה הכהן ואשתו ובניו. מר אלעזר הלוי
 ואשתו ובנותיו. מר אליקים הלוי ואשתו ויוסף בנו. מרת חנה ובנותיה. מרת גולֿדא.³ מרת רחל
 ויצחק בנה ובנותיה. רבינו ר' יעקב הלוי. מרת חנה אלמנת רבינו ר' יצחק הלוי. אלעזר וחנה בני
 רבינו ר' יעקב הלוי. מרת יהודית. ר' אשר בר אלעזר הלוי. מר אברהם בר יהוצדק ואשתו מרת רחל.
 יצחק בר מרדכי. מרת מֿדרונֿא⁴ אלמנת ר' מרדכי. רבינו ר' אשר הלוי ואשתו. מר יצחק בר משולם
 ובניו. רבינו ר' שמואל הלוי ואשתו ובניו. ר' אשר הלוי ואשתו. מרת בֿרונֿא⁵ אלמנת ר' משה. [ר'
 15 משה] ואשתו ובנו. שתי בנותיו של ר' יוסף בר ברוך. מרת בֿילא⁶ אלמנת ר' יהוסף ושני בניה

² Ogia.

³ Golde – משמע 'זהבה'.

⁴ Madrona – משמע 'אם הבית / גברת'.

⁵ Brune – משמע 'מגן'.

⁶ Bella – משמע 'יפה'.

שְׁנִיאֹר⁷ ומשה. מרת יהודית ובניה. מר מרדכי בר נתן אשתו ובניו. משה הכהן. מר אליקים ואשתו
 ובניו. מר משלם ואשתו ובניו. מרת צרויה אלמנת ר' חיים ובניה. ר' משה ואשתו ובניו. [דף 91א] ר'
 20 שלמה ואשתו. מרת מיימונא⁸ הזקינה. שמואל ואשתו בת ר' שמעון. מר שמואל בר שמשון. דורנט
 ואשתו ובנותיו. מרת רבקה וצרויה בתה. מר יצחק בר אהרן ואחותו מרת יוכבד. מר יצחק בר נתן.
 מר [יצחק] ואשתו. מר יקר הזקן ואשתו. ר' מרדכי ואשתו. מרת שְׁקוּלִישְׁטָא⁹ ומרדכי בנה. מר יעקב
 ואשתו ויצחק אחיו. מרת חנה הזקינה. מרת חנה אלמנת מר דניאל וארבעה בניה. מרת חנה ואשר
 בנה. מרת רחל ובתה. מר יהודה בר יוסף. ר' אליקים ובנו נטרונאי. מרת חנה ובנותיה. ר' יצחק הלוי
 25 ואשתו ובנותיו. מרת אסתר ופְּרִיגוֹרְס¹⁰ בנה. מרת רחל ומר שמואל בנה. מר אשר וחמשה בניו
 נשחטים. ר' גרשם ובנו. אברהם בר יחיאל, מר שמואל בר יצחק ואשתו. מר אֶלְכְּסַנְדְּרִי ואשר אחיו.
 ר' משה בר משולם ואשתו ובניו. מרת רבקה ובניה. ר' משולם ורחל וְבִילְט¹¹. ר' מאיר הכהן ואשתו
 ובניו, מר אליקים הלוי ואשתו ובניו. ר' שמואל ובנותיו. מר יצחק הלוי ובנו אשר, ר' מאיר ואשתו.
 ר' גדליה הסופר ובנו קְלוֹנִימוֹס¹² ואשתו. יוסף ואסתר בני מר קלונימוס הכהן. וידלוק¹³ סולם
 30 ואשתו. מר שמשון ובניו. מר יעקב ובנותיו. מר יצחק. אברהם בר שמעון הכהן. ר' יהודה בר שניאור,
 מרת הילכא ובניה אליעזר וברוך ואשתו ובניו. מר יוסף בר משהה ובתו. מר משה. משה בר אברהם
 ובניו. דוד. מרת חנה ויהונתן בנה ובנותיה. ר' יצחק בר מאיר ואשתו. מר שמואל הכהן ובנותיו. מר
 יצחק ואשתו ובנותיו. מר יעקב הכהן. מר יקר ואשתו ובנותיו ובנו שלמה. בנימין הלוי. מר יוסף
 ואשתו מרת מרים. מר יחיאל הכהן ואשתו ובניו. מרת רחל הזקינה. ר' שמואל הזקן. ר' יוסף ומרת
 35 יינטיל. מר קלונימוס ואישתו. יוסף ויצחק בני מר יואל. [דף 91ב] מרת אסתר ובניה. מרת בונפליא
 ויהודה בנה ובתה. מר שמואל ואשתו וקלונימוס בנו. ר' שמואל בר מרדכי ואשתו ובתו. מר משולם
 ואשתו ויצחק בנו הנשחט. מר חנוך ואשתו. ר' שמואל בר יחיאל. ר' יחיאל ואשתו ובתו. מרת
 [שרה] הזקינה בת מר שלמה. מר שמואל בר קלונימוס ואשתו ובתו וקלונימוס ובנו. מרת יינטיל
 האלמנה ובניה ר' יוסף ור' יצחק. קלונימוס ואשתו. מרת אסתר אלמנת ר' מכיר. מרת בונפליא
 אלמנת ר' אברהם הכהן [- -] ובתה ויהודה הכהן בנה. יוסף בר יקותיאל. ר' שמואל בר ברוך הזקן.
 40 שמואל בר יצחק הלוי. מר שמריה הנקבר חי ואשתו ובניו ובנותיו שנשחטו.
 גזירה שנייה ביום א' בר"ח סיון. גם אותם מזכירין בשבת שלפני שבועות.
 ר' שמעון. ר' יצחק בר יואל הלוי הסופר. מר יהודה. מר שלום. ר' אלכסנדר בר משה. מר קלונימוס
 בר מרדכי. ר' אברהם בר' שמואל. ר' שמואל בר יצחק. רבינו ר' יצחק בר אליקים. מר אשר בר
 שמואל הלוי ושמואל בנו הלוי. מרת חנה בת מר שמואל הלוי. ר' יוסף בר שמואל הכהן. ואחיו ר'
 45 שלמה הכהן. ואשתו מרת רבקה ושמואל בנה. ר' מאיר המלמד. בונפליא בת ר' שמואל הכהן. רבקה
 הבתולה. ר' יחיאל בר ברוך. צפורה ומרת חנה. מרת גוטהלדא הנטבעת. שמואל ואברהם בני ר' אורשרגו.

⁷ Senior – משמע 'הבֹּאֵר'.

⁸ שם לאשה הנגזר מ- מִימּוֹן – משמע 'אמונה' / נאמנה'.

⁹ Scolestra – משמע 'השייִת לבית הספר' / לבית הַנְּסֵת'.

¹⁰ Friguras – משמע 'קדחת' ???.

¹¹ Bellet – משמע '???'.

¹² Kalonymus / Καλώνυμος - משמע 'שם טוב'.

¹³ צ"ל וידולין, שם ברומאנס ובאיטלקית – Guidolin – הקטנה של השם וידו – משמע 'יערי'.

[קולוניא]

הרוגי קולוניא נהרנו מקצתם ממחרת העצרת. גם אותם מזכירין בשבת לפני שבועות.
 50 מר יצחק בר אליקים. מרת רבקה. מרת מדרונא. מר שמואל בר אשר ושני בניו. מר יצחק הלוי
 הנטבע. מר גדליה זוגתו ובניהם. בתו של מר יהודה בר פטר. מרת גוטא. [דף 92א] ר' שמואל בר
 יחיאל. ר' שמואל בר גדליה החתן. ר' לוי בר שמואל ובנו. ר' קרשביא. מר יעקב בר מרדכי. מר
 יחיאל בר שמואל. מר אלעזר הלוי ואשתו. מר שמואל זוגתו מרת צפורה. מרת רחל הזקינה נטבעה.
 מרת אורגייא נטבעה. ר' שמואל הבחור החתן נשחט ונטבע. ר' יעקב בר יצחק נטבע. מר יחיאל בר
 שמואל נשחט ונטבע. ר' שמואל הזקן נשחט. ר' מנחם. מר אלעזר בר לוי זוגתו מתו ברעב. ר' יעקב
 55 בר שמואל הלוי. אחיו ר' גרשם חמיו של ר' יעקב הלוי זוגתו ובנו ובתו. ר' אשתוריו. ר' גרשם
 נשחט. מר יהודה בר אברהם נשחט. וחתנו ר' יוסף נשחט. ר' יהודה בן רבינו ר' שמואל הלוי נשחט.
 ר' פטר בר יועץ הפיל עצמו מן המגדל. מר יהודה הפרנס בר אברתם. מר יהודה זוגתו מרת חציבה
 הגיורת ושתי בנותיה. מרת אסתר ומרת שרה. מר שמואל בר חייא החסיר. מרת שרה ובניה. רבינו
 יהודה הבחור ומרת ייחודא זוגתו ובניהם. מר שניאור בר בנימין זוגתו מרת חנה ובניהם ובנותיהם.
 60 מרת מדרונא זוגתו של מר יוסף. מרת חנה אשתו של ר' יהודה הלוי. אחותה מרת גוטא. מרת
 ואחותה מרת צרויה. מרת יינטיל תזקינה ובנותיה. שרה הבתולה הכלה וארוסה ר' אברהם החתן.
 החבר ר' לוי בר שלמה הזקן. רבינו ר' שמשון בר גרשם ואחותו מרת רחל. ר' יצחק נשחט ומרת
 רחל. פסח הולד הקטן נשחט. ר' נטרונאי בר יצחק. גר צדק לא נתפרש שמו. ר' דוד בר יעקב זוגתו
 מרת שרה ושני בניהם. מר יהודה. ר' יוסף ואשתו מרת אסתר. מרת יינטיל בת מר יוסף. מרת בילט
 65 בת מר הילמן. מרת שרה. מרת ברונא ובתה גוטא הבתולה. ר' גרשם בר מכיר זוגתו ובניהם. ר'
 יעקב בר שמואל. ר' אלעזר זוגתו מרת מינה ואחותה מרת בילא. וחנה הכלה בתה של מרת מינה.
 אמו של ר' אליעזר. מרת מרים [דף 92ב] ור' יעקב בנה ואשתו ובניהם ובתו הבתולה. מר יוסף. ר'
 משה בר שניאור הכהן. מר משה בר חייא. מר משה זוגתו. ר' שמואל בר יחיאל זוגתו. מרת מרים
 הזקינה. מרת חנה. מר יוסף בר יצחק. מר יונה אחיו. זוגתו של מר יוסף. ר' שמואל בר יהודה הלוי
 70 זוגתו. הילמן הבחור. מר שלמה בר אורשרגו ובנו מר יעקב. ר' שמואל בר יצחק. ר' יעקב בר נתן.
 מרת בונא הזקינה בתו של מר יונה. זוגתו של מר לוי הכהן. מרת בילא בת מר יצחק. יחיאל בר
 יהודה החסיד. נטרונאי ואליעזר בני ר' יצחק בר ברוך. נטרונאי. ר' אברהם בר יוסף תסופר ועוד
 סופר אחד זוגתו. והחסיד רבינו ר' משה כהן צדק זוגתו. ונני ר' אליקים הבחור ושתי בנותיו.
 יינטיל הבתולה נשחטה. מר אשר הגבאי. מאיר בר שמואל הנער. מר אברהם בר יום טוב. אסתר
 75 הנערה בת מר חזקיה. מרת אביגיל בת ר משולם. אביגיל בת מר שלמה הנערה ושתי בחורות הפילו
 עצמן במים ונטבעו. ר' שמואל כהן הגבאי. ר' מאיר. ר' שלמה בר יצחק זוגתו.

[מגנצא]

הרוגי מגנצא ביום ג' בסיון. גם אותם מזכירין בשבת שלפני שבועות.
 ר' יהודה בן רבנא ר' יצחק ומרת יהודית אשתו ובנו יצחק. ור' סעדיה. ומרת יהודית. ומרת רחל
 ובנה ר' משה הלוי ואשתו מרת סגולה ובניהם. מר יקותיאל ואשתו מרת בילט. ור' יקר. ומר אלעזר
 80 וביתו. ומר מרדכי הגבאי ואשתו. מרת בילט וישראל בנו. רבינו ר' יצחק ואשתו מרת מרים ובניהם.
 ר' דוד אחיו ואשתו מרת בילא ובניהם ובנותיהם. ואחיו ר' אברהם ואשתו מרת יינטיל ובניהם. מר
 יצחק ודוד אחיו. מרת חנה ואמה מרת מיכל. רבינו ר' יהודה הלוי ואשתו מרת צפורה. [דף 93א] ובני
 ר' לוי ואשתו מרת יוסיפיה ובניהם. מר דורבלו ובניו. מר שמשון ומרת רחל ובניהם. מרת מדרונא

- ואחותה. ר' יוסף ואשתו מרת יהודית. מר יצחק ואשתו מרת בונפיליא. ר' יהודה ושתי בנותיו. מרת
 85 בילא ובתה מרת רחל ושני בניה. מר משה ואשתו מרת בילא. ור' אלעזר. מר אברהם החתן. ר'
 שניאור ואשתו מרת בילא. ר' שמואל ואשתו. רבינו ר' דוד. מר יעקב ואשתו מרת ורמוט ובתו. ואמו
 מרת חנה ושתי אחיותיו מרת רחל ומרת חפציבה. מרת אביגיל ובתה בילא. מר נתן ומרת בילא. מר
 בנימין הלוי. מר אברהם ואשתו מרת אורגיה ובניהם ר' משולם ור' ברוך ואשר ובנותיו צפורה ורחל.
 ר' שניאור ואשתו מרת רבקה ובניהם. רבינו ר' מנחם בר דוד הלוי ואשתו מרת בילא ובנו דוד הלוי.
 90 ואשתו מרת יהודית. ר' שמואל אחיו הלוי ומר אברהם אחיו הלוי ובניהם. מר ברוך ואשתו מרת
 רבקה. ובנו ר' דוד ואשתו מרת בילא. ואחיו ר' שמואל ואשתו ובניהם. ומר אורי ומר יצחק ואשתו
 מרת שקולשטר ובהיהם שמואל ואחותו נשחטו ונשרפו בבית הכנסת. ר' שמואל הכהן ואשתו מרת
 חנה ובניו. מר אשר ואחותו גננא. מרת גוטא ובנה ר' שמואל ואשתו מרת רחל ובניהם. מרת רבקה
 ובנה מנחם. ר' יעקב ואשתו מרת שרה ובניהם. מרת צפורה ובניה. מר אברהם הכהן ואשתו מרת
 95 בילא. מרת צפורה ובתה מרת שרה. מר אשר ובתו בילא הכלה. ר' יהודה הכהן ואשתו מרת מרים
 ובנו ר' יעקב. מר שמואל הכהן וארבע בנותיו. מרת גננא ומרת רבקה ורחל ואורגיה. מרת רחל ובנה
 שמואל ובתה מרת רבקה וכל בני ביחה. ר' יצחק ואשתו מרת רבקה. מרת יהודית ובנה ר' יוסף
 הכהן וארבעה אחיו מר שניאור ושלמה ואברהם ולוי בניה. מר דוד הכהן ואשתו מרת רחל. [דף 93ב]
 מר שמואל. ר' קלונימוס ואשתו מרת גננא ובניו מר יוסף ואליעזר ובתו צרויה ובני בניו. מרת
 100 יינטיל. ר' אליעזר ואשתו מרת בונפיליא ובנו יהונתן. ר' יקותיאל ואשתו מרת בילט. ר' מאיר ואשתו
 מרת רבקה ובניהם. מר אלכסנדרי הכהן ואשתו מרת שרה ובניהם. רבינו ר' שמואל הכהן ואשתו
 מרת רבקה ובני ביתו. מרת מיימונא ובנה מר נתן ואשתו מרת גוטא ובתה סגולה. ר' יואל ואשתו
 מרת מיימונא ובניהם. ר' יעקב ואשתו מרת שרה ואחיו משולם ובני בניהם. מר יואל. ר' אליעזר
 ואשתו מרת חנה ובניו יעקב ואחיו. ר' שמואל ואשתו מרת יינטיל וכביהם. ר' יהודה ואשתו מרת
 105 חנה ובניהם. ר' מנחם ואשתו מרת בונא. מרת יהודית. מר מרדכי ואשתו מרת רבקה ובניהם. מר
 יהודה. מרת רבקה. ר' יהודה. מרת רחל ובניה מר מרדכי ואברהם. ר' משה ואשתו מרת יהודית ובתו
 הכלה. ר' יוסף ובנו. מר שלמה ואשתו. מרת צפורה ובניהם ואחיו מר אברהם ואשתו מרת בילא
 ובניהם. מרת גרסייא ובנה מר ברוך ואחיו. מר יצחק ואשתו מרת חנה ובנו מר יהדה ואשתו מרת
 שרה. ואחיו אברהם ובניהם. מרת בילט ובניה ובני ביתה. מר יוסף ובניו. מר יהושה הכהן ואשתו
 110 מרת רבקה ובניהם. מר שמשון הכהן ואשתו מרת רחל. מרת יהודית ושרה בתה הכלה ושאר בניה.
 מרת בונא ובנה מר עזרא. מר יצחק ואשתו מרת מרים ובניו שמואל ואחיו. מר שמואל ובנו ר'
 ירמיה ואשתו מרת חנה. ואחיו מר דוד ובניהם. ר' ברוך ואשתו מרת בילא ובנו מר יקותיאל ומרת
 חנה אשתו ובניהם. מרת גוטא ובניה. ר' קלונימוס הפרנס ואשתו מרת בילא. ובנו מר יוסף שנשחט.
 וחתנו ר' משולם. וחתנו ר' שמריה ואשתו. מר נתנאל ואחותו. ר' דוד ובניו. ר' יצחק ואשתו מרת
 115 גוטא ובניהם. [דף 94א] ר' חלבו ואשתו מרת חנה. ומרת חנה. מר דוד ואשתו מרת בילא ובניהם.
 מרת בילא ובניה. מרת יהודית ובניה. מר יוסף ואשתו מרת שרה ובניהם שלשה שמואל משה
 ויצחק. מר יוסף בר עבדיה ואשתו מרת חנה ובנו עבדיה ובתו מרת רבקה ובניהם. מר שמואל
 ואשתו מרת אורגיה ובניהם. מר ירמיה ואשתו מרץ מיכל ובניהם. מר יואל ובנו מרדכי. ר' שמואל
 ובנו ר' משה זאשתו ואחותו. ר' יקותיאל ואשתו ובניו ובנו יוסף הנשחט. בנימן הלוי. מרת פרמושא
 120 ובתה מרת חנה. מר מרדכי ואשתו מרת בילא ובניו יעקב ומשה. ר' ישראל ואשתו מרת בת שבע
 ובניהם. ר' נתן ואשתו. מרת חנה ובתה דולצא. מר דוד הגבאי ואשתו מרת רחל ובנו ר' קלונימוס

ואשתו מרת בילא. וחתנו מר אלכסנדרי ואשתו מרת בילא ובניהם. מר חנוך וביתו מרת דולצא
 ומרים ובילט וגננא וגוטא ושמואל ונחמיה ויצחק כולם נשחטו ביום אחד. מר חלבו ואשתו מרת
 גוטא ובנו ר' משה. ר' מרדכי ואשתו מרת רבקה. ר' שמואל ואשתו מרת צרויה ואחותו מרת יוכבד.
 מרת יהודית. ר' יצחק ובניו. רבינו ר' שמואל הבחור. מרת שרה ובתה גרסייא ואחיה יקותיאל ושרה 125
 בתו. מרת נעמית. מר אברהם בר שמעון הכהן. ר' יהודה ואשתו מרת חנה. ר' אלעזר ואחותו מרת
 ברונא ובניה. מר יחיאל ובתו בת שבע ובנו יוסף ואחיו. מר עזריה ובניו. מרת גוטא. מר אברהם
 ואשתו ובניו ובתו. מר דוד ובניו. מר יצחק זאשתו מרת צפורה ובניהם. מרת אסתר ובניה. מרת
 גוטא. מר יקותיאל ואשתו ובניהם. מרת יינטיל. מר שמואל ואשתו ובניו. מר יצחק ואשתו. מרת
 אסחר ובניה. [דף 94ב] מר יקותיאל. מר יוסף ואשתו מרת מדרונא. מר אברהם ואשתו ובניהם. מר
 יעקב ואשתו מרת בילט ובניהם. מר שמואל ואשתו מרת גוטאא ובנו מר אברהם ובניהם. מר יועץ
 הכהן ובניו יהושע ויצחק. מרת לאה ובניה. מר יצחק ומרת חנה. מרת רחל ומנחם בנה. מר אברהם
 ואשתו מרת גוטא ובניהם. מרת מיימונא. מיימונא הכלה. מר משה ושמעון בנו החתן. מרת רחל
 וארבעה בניה שנשחטו מרת בילא ומדרונא אהרן ויצחק. מר יצחק ואשתו מרת ברונא ובניהם. מר
 יעקב וחתנו. מר שמשון ואשתו. מרת רחל ובניהם. מרת חנה ובנה יעקב ואחותו. מר נתנאל ואשתו 135
 מרת רבקה. מר יואל ואשתו. מר יהודה. מר גרשם. מרת חנה ובניה. מרת חציבה ובניה. בניו של מר
 יצחק הכהן ר' אברהם הכהן. ר' שמחה הכהן. ר' יוסף הכהן. ר' שמשון הכהן. ר' מאיר הכהן. ר'
 אפרים הכהן. ר' שניאור הכהן.
 [ט.ל.ח.]

May God recall the killed ones by ... of the communities of ...
 and their learned and inhabitants: ... with the soul of Avraham,
 Yitshaq and Ya' aqov, Sara, Rivqa, Rahel and Leah with the
 remainder of upright man and women in the Garden of Eden.

יזכור אלהים הרוגי ... קהילות ... ולומדיה
 ויושביה: .... עם נשמת אברהם יצחק
 ויעקב שרה רבקה רחל ולאה ועם שאר
 צדיקים וצדקניות שבגן עדן. אמן.

(partial translation:)

[Index according Month, Place and date of the persecution in the years 1096–1298]

- Iyyar* the killed ones of Spira 1096 8th of *Iyyar* on a *Shabbat*.
- Iyyar* the killed ones of Wormsa 23rd of *Iyyar* on a 1st day the first (persecution).
- Siwan* the killed ones of Wormsa 1st of *Siwan* on a 1st day the second (persecution).
- Siwan* the killed ones of Qoloniya the day after *Atsereth* 1096 they are remembered on the *Shabbat* before *Shavuoth*.
- 5 *Siwan* the killed ones of Magentsa 3rd of *Siwan* and they are remembered [on the *Shabbath* be]fore *Atsereth*.
- Adar* the killed ones of Wirtsborq 1247 22nd of *Adar*.
- Siwan* the killed ones Erfurt [13]61 25th of *Siwan*. [...]

[The list of the killed ones of the persecutions in the year 1096]

[Spira]

The killed ones of Spira 8th of Iyyar on a Shabbath.

[Wormeysa]

The killed ones of Wo[r]meysa 1st day (of the week) 23rd of Iyyar. And they are remembered on the Shabbat before Shavuoth.

Rabbeynu R. Shelomo and his spouse. And Shimshon, and his som and his daughters. Madam Rivqa
 5 the widow of R. Shemu'el and her daughters. R. Lewi bar Shemu'el. R. Shemu'el HaKohen. And
 Shimshon his brother. R. Natronai and his wife and his sons. R. Eliya and his wife and his son. R.
 Dawid and his wife and his sons. Madam Mikhal and Yehuda and Shemu'el her sons. The son of Mr.
 Yosef. Madam Esther and her daughters. Madam Rivqa the daughter of R. Shemu'el HaLewi. Mr.
 Yehuda HaLewi and Moshe his son. R. Ya'aqov the Elder Madam Tsippora and her daughter. Madam
 10 Ogiya and her daughters. R. Ḥakim HaKohen and his sons. R. Shemu'el and Mordekhay his brother.
 Mr. Ya'aqov bar Mordekhay. Madam Raḥel and her daughter. Yosef bar Shemu'el. R. Yitshaq and his
 wife and his sons. R. Shemu'el HaKohen and his wife and her two sons. Sara the daughter of Mr.
 Shemu'el. R. El'azar the elder and his wife. Mordekhay his son who was drowned. [...] Mr. Shemarya
 who was buried alive and his wife and his sons and his daughters who were slaughtered.

15 The second persecution on the first day of the week on the New Moon of Siwan. And they too
 are remembered on the Shabbat before Shavuoth. R. Shime'on. R. Yitshaq bar Yo'el HaLewi the
 writer. Mr. Yehuda. Mr. Shalom. R. Aleqsandri bar Moshe. Mr. Qalonimus bar Mordekhay [...] Tsippora
 and Madam Ḥanna. Madam Guthilda the drowned. Shemu'el and Avraham the sons of R.
 Ursargo.

[Qoloniya]

20 The killed ones of Qoloniya who were killed in part on the day after Atseret. And they too are
 remembered on the Shabbat before Shavuoth.
 Mr. Yitshaq bar Elyaqim. Madam Rivqa. Madam Madrona. Mar Shemu'el bar Asher and his two sons.
 Mar Yitshaq the drowned. Mar Gedalya and his spouse and there sons. The daughter of Mr. Yehuda
 bar Peter. Madam Gute. R. Shemu'el bar Yeḥiel. R. Shemu'el bar Gedalya the son in law. [...]
 25 Avigail the daughter of Mr. Shelomo the young girl and two maidens throw themselves into the waters
 and drowned. R. Shemu'e HaKohen the manager of the synagogue. R. Me'ir. R. Shelomo bar Yitshaq
 and his spouse.

[Magentsa]

The killed ones of Magentsa at the 3rd of Siwan. And they too are remembered on the Shabbat before Shavuoth.

30 R. Yehuda ben Ravna R. Yitshaq and Madam Yehudith his wife and his son Yitshaq. And R. Se'adya.
 And Madam Yehudith. And Madam Raḥel and he son R. Moshe HaLewi and his wife Madam Segula
 and their children. Mr. Yequthi'el and his wife Madam Bellet. And R. Yaqar. And Mr. Ele'azar and his
 house. And Mr. Mordekhay the manager of the synagogue and his wife. [...]

R. Shimshon HaKohen. R. Me'ir HaKohen. R. Efrayim HaKohen. R. Senior HaKohen.
Cf. Siegmund Salfeld (ed.), *Das Martyrologium des Nürnberger Memorbuches* (Quellen zur Geschichte der Juden in Deutschland, 3), Berlin 1898, pp. 3-12

[2] **Ma'ase Gezereth Yeshanoth** - The Chronicles to the persecutions of 1096

The Mainz Anonymus (III) – a collection of stories arranged chronological and geographical

Shelomo bar Shimshon (I) – a history of the persecutions of the year 1096

Eli'ezer bar Nathan (II) – an abridged and poetically embellished 'Agenda diei'
for a community of remembrance

The Mainz Anonymus – chronicle of the events of 1096 (III) – a specimen of a scenic story

On the twenty-fifth of Iyyar, the errant ones and the burghers said: 'Let us also take vengeance against those who have remained in the courtyard and chambers of the bishop.'

People assembled from all the surrounding villages, together with the errant ones and the burghers, and they besieged and fought against them. A great battle was fought between the two groups until they captured the chambers where the children of the Sacred Covenant were sheltered.

When they saw that the war was on every side by decree of the King of Kings, they justified Heaven's judgment upon them, placed their trust in their Creator, and offered true sacrifices, taking their children and wholeheartedly slaughtering them in witness to the Oneness of the Venerated and Awesome Name. The notables of the community were slain there.

There was a man there by the name of Mashullam, son of Yitshaq, and he called out in a great voice to his beloved wife Madam Tsippora and to all those present: 'Hear me, adults and children! God gave me this son; my wife Tsippora bore him in her advanced age. His name is Yitshaq. I shall now offer him up as a sacrifice as our Father Abraham did his son Isaac.' His wife Tsippora said to him: 'My lord, my lord, wait, do not yet move your hand toward the boy whom I have raised and brought up, whom I bore in my old age. Slaughter me first and let me not see the death of the child.' He replied: 'I shall not tarry even for a second. He Who gave him to us shall take him as His share and place him in the bosom of our Father Abraham.' He bound Yitshaq, his son, and took the knife

ויהי בכ"ה באייר ויאמרו התועים
והעירונים: הנה אילו אשר נשאר בחצר
ההגמון ובחדריו, גם בהם נעשה נקמה.
ויתקבצו מכל הכפרים אשר סביבותי-
הם והתועים והעירונים עמהם, ויצורו
עליהם וילחמו עמם. ויהי שם מלחמה
גדולה עד מאד, אילו כנגד אילו, עד אשר
תפשו החדרים אשר היו שם בני ברית
קודש.

ויהי כראותם המלחמה פנים ואחור,
בגזירות מלך מלכי המלכים, אז הצדיקו
עליהם את הדין ובטחו ביוצרים וזבחו
זבחי צדק: ויקחו את בניהם וישחטו
אותם על ייחוד השם הנכבד והנורא בלב
שלם, כי שם נהרגו חשובי הקהל.

ויהי שם בחור אחד ושמו ר' משולם
ב"ר יצחק, ויקרא בקול גדול לכל
העומדים שם ולמרת צפורה תיומתו:
'שמעו אלי, גדולים וקטנים, בן זה נתן לי
אלהים וילדה אותו צפורה אשתי לעת
זקנתה, ושמו יצחק; עתה אעלהו כאשר
עשה אברהם אבינו את יצחק בנו'. ותען
לו צפורה: 'אדני, אדני, המתן מעט עדיין.
אל תשלח ידך אל הנער אשר גדלתי
וריביתי והולדתי לעת זקנתי. שחט אותי
תחילה ואל אראה במות הילד'. ויען
ויאמר: 'לא אעכב אפי' [לן] רגע; מי שנתנו
לנו הוא יקחהו לחלקו ויושיבו בחיקו של
אברהם אבינו'. ויעקד את יצחק בנו,

in his hand to slaughter him, reciting the blessing for Ritual Slaughter. The boy responded: 'Amen.' And he slaughtered the boy. He took his shrieking wife and together they left the room and the errant ones then slew them. – 'At such things will You restrain Yourself (or: Against these You will prevail) O LORD [Will You stand idle by and let us suffer so heavily]' (Jes. 64:11). Nevertheless 'the LORD did not turn away from His awesome wrath' (2 Kgs 23:26) – from over us.

Cf. Robert Chazan, *God, humanity, and history: the Hebrew First Crusade narratives*, Berkeley: University of California Press, 2000; but any further research has to be based on: Eva Haverkamp (ed.), *Hebräische Berichte über die Judenverfolgungen während des Ersten Kreuzzugs* (Monumenta Germaniae Historica. Hebräische Texte aus dem mittelalterlichen Deutschland, 1), Hannover : Hahn 2005.

[3] **Anonymus** (Abraham[?]), *Adabbera be-tsar ruhi bi-fne mi'ut qehali* (Selicha – penitential poem)

Буду говорить в стеснении духа перед общиной моей,
 что стала с горсть,
 Буду петь плачевную песнь и скорбеть, ибо
 Вседержитель послал мне горсть,
 Безмолвно слушайте моление мое и повесть,
 Знать бы, что среди внемлющих мне Он есть!

Когда дерзко творящие беззаконие на нас восстали!?,
 Племя хранимое разгромить и погубить возжелали,
 Мы назначили пост, объявили собрание и на спасение уповали,
 Голосом громким "Господи, спаси!" зывали.

Однако, когда я зывал и вопиял, молитву мою
 задерживал Он,
 Ибо затворились врата милосердия и не был услышан
 мой стон,

С утра до вечера я слышал в синагоге со всех сторон:
 "Сила моя! На помощь мне! Злодеями окружен!"

Весь пришлый сброд у ворот собрался вместе,
 Чтобы стереть имя остатка народа Его ради мести,
 Дети малые в один голос возглашали про Него весть:
 "Слушай Израиль: Господь, Бог наш, Господь един есть!"

Тогда вышли юноши из комнат, в которых скрывались,
 Дабы освятить имя Того, по чьей воле избранники
 испытанию подвергались,
 В справедливости приговора небесного суда не сомневались,
 Первым вышел Калонимус, остальные его примера
 держались.

Но высочайшая воля небес совершалась,
 Слабела рука, что с врагами сражалась,

ויקח בידו את המאכלת לשחוט בנו.
 וברך ברכת שחיטה ויען הנער: 'אמן'.
 וישחוט את הנער. ויקח אשתו הצרחת
 ויצאו יחד שניהם מן החדרה, ויהרגום
 התועים. – 'העל אלה תתאפק יי [תחשה
 ותעננו עד] (יש' סד 11)? ובכל זאת 'לא שב
 מחרון אפו הגדול' (מ"ב כג 26) – מעלינו.

אֲדַבֶּרָה בְּצַר רוּחִי בְּפְנֵי מְעוּט קְהָלִי
 אֶקוּנֶנּוּ וְאֶתְאַבֵּל כִּי שְׂדֵי הַמֵּר לִי.
 הַחֲרִישׁוּ וְתַבִּינוּ מְלוּלִי וּפְלוּלִי:
 מִי יִתֵּן לִי שִׁמְעַ לִי.
 5 קָמוּ עָלֵינוּ זְדֵי רִשְׁעָה
 לְסִתּוֹר וּלְהַחְרִיב אוֹם נוֹשְׁעָה.
 קָדְשׁוֹ צוּם וְקִרְאוּ עֲצָרָה לְהוֹשִׁיעָה
 וְצַעְקוּ בְּקוֹל גָּדוֹל: 'יְיָ הוֹשִׁיעָה'.
 גַּם כִּי אֲזַעַק וְאֲשׁוּעַ סִתֵּם תְּפִלָּתִי
 10 כִּי נִנְעַלוּ שַׁעְרֵי רַחֲמִים וְלֹא הוֹשַׁמְעַ אֲנִקְתִּי.
 מִשְׁפִּימִים וּמְעַרְיבִים לְבֵית כְּנֹסְתִי
 וְאוֹמְרִים: 'אֵילוּתֵי לַעֲזָרְתִּי'.
 טוֹעִים בְּשַׁעַר נְאֻסָּפוּ יָחַד
 לְהַכְרִית שָׁם שְׂאֲרֵי הַמִּיּוּחָד;
 15 יְלָדִים רַפִּים כְּנִגְדֵם עָנוּ קוֹל אֶחָד:
 'שִׁמְעַ יִשְׂרָאֵל יְיָ אֱלֹהֵינוּ יְיָ אֶחָד'.
 יֵצְאוּ בַחֲוָרִים, אִישׁ אִישׁ מִחֻדְרֵיו,
 לְקַדֵּשׁ הַשֵּׁם הַגָּדוֹל, כִּי הַיּוֹם מִנְּסָה אֶת בְּחִירָיו;
 'קִבְּלוּ דִין מִשְׁמִים בְּגִזִּירַת אֲמָרָיו' –
 20 קַפֵּץ ר' קְלוּנִימוּס וְכֻלָּם אַחֲרָיו.
 נִגְזְרָה גְזָרָה בְּשָׁמַי (שְׁמַי) שְׁחַק
 וְנִרְפָּה יָדָם וְגִבְרַת הַדּוּחַק;

"Я брошусь вперед - вот все, что осталось!"
 жизнь рабби Йицхака раньше всех оборвалась.
 Они собрались со всех окрестных городов,
 Чтобы с мечами и стрелами ломиться в двери домов,
 Все сильнее становилась рука жестоких врагов,
 А благочестивые постились и горько рыдали, заперев засов.
 Как громко дети кричали
 В судорогах, когда на их глазах братьев зарезали!
 Матери связывали сыновей, чтобы дрожью жертв не
 оскверняли,
 А отцы благословение на ритуальный убой читали.
 Мягкосердые женщины 30 сыновей своих удушали,
 Девы непорочные отчаянно кричали,
 Невесты женихов в последний раз целовали,
 И на убой одной толпою шагали.
 Цвет священнических родов 31 под корень срезали,
 На улицах терзали и в грязи топтали,
 Изувеченных юношей еврейских по земле таскали,
 Старцев и судей нагими гоняли.
 Стыдливых и гордых царских дочерей
 Тащили на телеги и раздевали руки палачей.
 К Тебе, обитающему на небесах Царю царей,
 Мы обращаемся с бедою страшною своей!
 Нынче время плакать и рыдать, друзья мои,
 Ибо велико страдание, куда ни посмотри,
 Скорбь неизбывная покрыла лик земли,
 Горбятся люди и склоняют головы свои.
 Для Торы, чьи буквы святы от Синая,
 Учеников не стало, и мы прекратили, того не желая,
 Великий завет обрезания и праздники, да и суббота святая,
 Среди мучений каждодневных стала нам будто чужая.
 Всемогущий Господь, который в высях небесных пребывает!
 Когда-то кричали Тебе ангелы, что связанный на
 жертвеннике страдает,
 Сейчас же почти каждый из нас не только связан, но и умирает,
 Почему же ради моих дорогих сыновей никто шума не
 поднимает?
 Участь усопших не заставит нас усомниться,

הֲנִי בְּרֹאשׁ וְלֹא אֶחָקַק
 פֶּשֶׁט צְוָאוֹ וְנִהְרַג תַּחֲלָה ר' יִצְחָק.
 25 נִתְקַבְּצוּ מִסָּבִיב מִכָּל הָעָרִים
 בְּחֶרְבוֹת וּבְחַצִּים לְהִלָּחֵם בְּחֻדְרִים;
 וְלִמְאֹד תִּקְפָּה יָדוֹ (י) אֶכְזָרִים
 וְחֹסִידִים מִבְּפָנִים בְּצוּם וּבְכִי וְתַמְרוּרִים.
 צִעֲקַת יְלָדִים אֵיךְ גְּדֻלָּה
 30 רוֹאִים אֲחֵיהֶם נִשְׁחָטִים בְּחִלְחָלָה.
 הָאִם קוֹשֶׁרֶת בְּנָה פֶן בְּפֶרְכוּס לְחִלְחָלָה
 וְהָאֵב מִבְּרַךְ עַל הַשְּׁחִיטָה לְכָלֶּה.
 נָשִׁים רַחֲמָנִיּוֹת בְּנִיחָן חוֹנְקוֹת
 בְּתוֹלוֹת טְהוּרוֹת בְּמָרָר זוֹעֲקוֹת;
 35 כָּלָה מִן חֲתָנָה נִפְטָרוֹת וְנוֹשָׁקוֹת
 וְאַצֵּל הַשְּׁחִיטָה דוֹבְקוֹת וְדוֹחֲקוֹת.
 פְּרָחֵי כְהֵנָה נִפְלוּ קְצוּצִים
 בְּחוּצוֹת רְמוֹסִים וּבְחוּמֵי רְצוּצִים.
 בְּחוּרֵי יִשְׂרָאֵל גְּרוּרִים וְחָרוּצִים
 40 זְקֵנִים וְסִנְהֶדְרִין עָרוּמִים נִקְמָצִים.
 בְּנוֹת מְלָכִים הִצְנוּעוֹת וְהַחֲשׂוּבוֹת
 כְּעִגְלוֹת נִגְרָרוֹת וְעָרוּמוֹת נִסְחָבוֹת –
 לָךְ, מֶלֶךְ מְלָכִים, שׁוֹכֵן עָרְבוֹת,
 נִגִּיד רוֹב צְרוֹת הַמְרָבוֹת.
 45 עֲתָה חֲבָרִי, בָּכוּ בָכָה
 כִּי גְדַל הַכָּאֵב פֶּה וְכָה;
 אֲבָל גְּדוּלָּה וְאֵין לְהַעֲרִיכוֹ
 וְכִפְפוּ קוֹמָתָם אִישׁ אִישׁ בְּהִלּוּכוֹ.
 עַל הַתּוֹרָה אֲשֶׁר בְּקִדְשָׁהּ נִחְקָקָה
 50 כָּלוּ לוֹמְדֶיהָ שְׁנַתְגָּזְרוּ לְהַפְסָקָה;
 בְּרִית מִיָּלָה, חֲמוּדָה וְחֲשׂוּקָה,
 שְׁבָתוֹת וּמוֹעֲדִים וְכָל יוֹם צָרָה וְצוּקָה.
 חֲסִין יְהִי, שׁוֹכֵן מְעוּלוֹם,
 מִקְדָּם עַל עֲקִידָה אַחַת צָעֲקוּ לְפָנֶיךָ אֲרָאֵלִים
 55 וְעֲתָה כִּמָּה נֶעְקָדִים [וְנִכְלָלִים]
 וּמִדּוּעַ לֹא הִרְעִישׁוּ עַל בְּנֵי עוֹלָלִים?
 וְאַנּוּ אֵין לְהַרְהֵר עַל הַרְדּוּמִים

Ибо им суждено для жизни вечной родиться,
 Задумаемся лучше, в чем нам случилось провиниться,
 Видно заповедями бесценными мы решили поступиться.
 О Вечноживой, под сенью крыл Твоих мы пристанища взыщем,
 Ибо гонения и страдания стали нашей единственной пищей
 За то, что отказались мы поклониться распятому идолу нищих,
 Трупы попираемому, - презренны все, кто от него
 спасения ищет!

Единство Твое, Всевышний, трепета и славы достойный,
 будем про возглашать,
 Денно и ночью служение Твое благоговейно будем совершать,
 Взыскующий за кровь, отомсти тем, кто осмелился ее
 проливать,
 Превыше всех Ты, которому на престоле милосердия
 подобает восседать!
О, боже- царь.

כי הם לחיי עד ערוכים ומחֻתמים;
 אָבֵל עָלֵינוּ, כִּי לְמַאֵד חוֹיְבָנוּ אֲשָׁמִים
 60 אֲשֶׁר עֲבָרְנוּ מִצְוֹת תְּמִימִים.
 חֵי עוֹלָמִים, בְּצֵל כְּנָפֶיךָ אָנוּ בּוֹרְחִים
 כִּי נִשְׁאַרְנוּ עֲגוּנִים וְאֲנוּחִים,
 מִבְּלֵי לְהִשְׁתַּתֵּף לְתֵלוֹי שׁוֹחֲחִים –
 פְּגָר מוֹבָס – יְבוֹשׁוּ כָּל אֱלֹוֵי בוֹטְחִים.
 65 לְיַחֲדֶךָ נוֹרָא וּמְהֻלָּל, שָׁכֵן מְרוֹמִים,
 נִעְבְּדֶךָ בִּירְאָה לֵילוֹת וְיָמִים –
 וְנִקּוּם נִקְמְתִינוּ, דּוֹרֵשׁ דָּמִים,
 רָם עַל רָמִים, / יוֹשֵׁב עַל פֶּסֶא רְחֻמִים.

אל מלך

[4] **Menaḥem bi-rabbi Makhir of Regensburg, Evel a'orer aninuth agarer (Qina – Dirge)**

[Дополнительный Плач]

Скорбь пробуждаю, с мольбою взываю. Увы мне!
 Горько рыдаю, врата обвиняю,
 пути исправляю. Горе мне!

Изгнание длится, сердце томится. Увы мне!
 Враг глумится, охотником мчится,
 добычей живится. Горе мне!

Мало было врагам разрушить Храм. Увы мне!
 Святыням - срам, и святым местам,
 позор - мудрецам. Горе мне!

В году 856, 11 в круге 256. Увы мне!
 Вооружились мечом, оставили дом,
 как саранча числом. Горе мне!

Себя тщетой соблазняли, меня ярмом подавляли.
 Кумиром стращали, знамена сдвигали, Увы мне!
 меня совращали. Горе мне!

Выкуп не брали, людей убивали. Увы мне!
 Левитов топтали, кознов терзали,
 непорочных хватали. Горе мне!

Мечами сраженные, крови лишённые. Увы мне!
 Тела освященные, в чистоте сохранные,

[קינה אחרת]

אָבֵל אֶעוֹרֵר, אֲנִינוּת אֲגַרֵּר
 בְּבִכֵי אֶמְרֵר, בְּחַמַּת צוֹרֵר,
 דְּרָכֵי סוֹרֵר אֲלֵלִי לִי.
 גְלוֹת אֶרֶךְ, וְלִבִּי הֶרֶךְ
 דֶּרֶךְ וּפְרֶךְ, נַח שֶׁרֶךְ,
 בְּיָדַיִם וְקוֹל בְּרֶךְ אֲלֵלִי לִי.
 5 הִמְעַט מִבְּאִישִׁי, וְחָלְלוּ מִקְדָּשִׁי?
 וְהִזּוּ קְדָשִׁי, הִחְלוּ מִמִּקְדָּשִׁי,
 וְזָחְלוּ קְדוּשִׁי אֲלֵלִי לִי.
 זְמַן שָׁנַת תַּתְנ"ו, בְּי"א לְמַחְזוֹר רַנ"ו
 חֵילוֹת זִינוּ, מִקּוֹמָם פָּנוּ,
 כְּאַרְבֶּה נִמְנוּ אֲלֵלִי לִי.
 טְעוֹת בִּקְשׁוּ, וְעָלִי הִקְשׁוּ
 10 ?רְאֵתֶם קִשְׁקִשׁוּ, וְאוֹתוֹת הִקְשִׁי,
 וְאוֹתֵי עִקְשׁוּ אֲלֵלִי לִי.
 כֶּפֶר מְאֹסוּ, נִפְשׁוֹת חֻמְסוּ
 לְוֵי בוֹסְסוּ, כְּהִנִּי בוֹשְׁסוּ,
 צָנוּעֵי אֲנֹסוּ אֲלֵלִי לִי.
 מְתֵי חֶרֶב מְהֻדָּמִים, בְּאַפְסֵי דָמִים
 נִבְלַת תְּמִימִים, בְּלֵי מוֹמִים,

лежат разоренные. Горе мне!
 Волочат, бросают, грязью марают. Увы мне!
 Молоху угождают, царскую рать умножают,
 земли покоряют. Горе мне!
 Нам одежду и волосы рвать, о Торе горевать.
 Руке врага - дерзать, умело отбирать, Увы мне!
 и уничтожать. Горе мне!
 Вопль из дома собраний, из дома множества знаний.
 Утешительницы страданий, чьих дланей коснулась
 кровь закланий. Горе мне!
 Закланы вместе - жених лицом к невесте. Увы мне!
 Дары в тесте - отроки с девами вместе,
 и богачи - все по чести. Горе мне!
 Вместе, братцы, нашей крови проливаться. Увы мне!
 Сестрам - бояться, на Него полагаться
 и на убой отправляться. Горе мне!
 Studied, well read, late and early – Woe to me!
 Palate of famous saying – full of rubble and ashes
 And where is the one who weighs and counts? O woe to me!
 Has like this ever been, since the hard hearted people – Woe to me!
 Determined to extinct, and annulled the strong people
 Were the sons of vile and barbarians. O woe to me!
 The uprooted wanted only to deracinate and eviscerate. Woe to me!
 The gyp in false sideways planned to extinct
 Without leaving a bone for tomorrow. O woe to me!
 If the One who kept the covenant had not left a remnant
 In the valley of estrangement
 As He saw the dissociative state of the beloved Hebrews
 He pitied them from extinction and there is hope and end:
 You who enshrouds in avenge wake and stand up
 To get her standing on her feet.
 Amidst the hybristic, He shall judge the corpses embroidered
 And the *Shekhina* stands up at her place.

היו שוממים אֱלֹלִי לִי.
 15 סָחוּב וְהִשְׁלַךְ, עָרוּם וְלִכְלַךְ, אוֹיְהָ לִי.
 עוֹבְדֵי מֶלֶךְ, חֵיל יִרְבֵּ מֶלֶךְ,
 אֱלֹלִי לִי. וְרָדוּ בַּפֶּלֶךְ
 פְּרִיעָה וּפְרִימָה, עַל תּוֹרָה תְּמִימָה אוֹיְהָ לִי
 צָר בְּיַד רָמָה, הַמְּסַכֵּן תְּרוּמָה,
 אֱלֹלִי לִי. נִם לְהַחְרִימָה
 20 קוֹל בְּתֵי כְּנָסִיּוֹת, וּבְתֵי תוֹשִׁיּוֹת אוֹיְהָ לִי
 רַחֲמַנִּיּוֹת, בְּיַדֵּיהֶן נְקִיּוֹת,
 אֱלֹלִי לִי. זַבְחֵי רְאִיּוֹת
 שְׁלָמִים וְעוֹלוֹת, חֲתָנִים וְכֹלוֹת אוֹיְהָ לִי
 תוֹדוֹת וּבְלִילוֹת, בָּחוּרִים וּבְתוֹלוֹת,
 אֱלֹלִי לִי. וְטוֹבֵי קְהֵלוֹת
 אַחִים גַּם יַחַד, נִשְׁפָּף דָּמָם כְּאַחַד אוֹיְהָ לִי
 כֵּן אַחִיוֹת בְּפֶחַד, יִרְאֵת שָׁם הַמְּיֻחָד,
 אֱלֹלִי לִי. לְטַבַּח לְהֶאֱחָד
 25 מְלַמְדֵי סֵפֶר, נִשְׁפָּף וְצָפֵר אוֹיְהָ לִי
 חָף אֲמַרֵי שֵׁפֶר, מְלֵא חֶצֶץ וְאַפֶּר,
 אֱלֹלִי לִי. וְאַיִה שׁוֹקֵל וְסוֹפֵר
 הֵהִיטָה זֹאת מֵאֵז, עָלָה גּוֹי עַז אוֹיְהָ לִי
 לְהִשְׁמִיד הוֹעֵז, וְאַפֶּס עִם נוֹעֵז,
 אֱלֹלִי לִי. בְּנֵי נָבֵל וְלַעֲז
 30 בְּקֶשׁ עֵקֶר, רַק לְעֵקוֹר וּלְעֵקֶר אוֹיְהָ לִי
 בְּקוֹ אֲרָמֵי מִשְׁקֶר, יִזַּם אֲרָמֵי לְעֵקֶר
 אֱלֹלִי לִי. וְלֹא לְגֵרָם לְבַקֵּר
 מִקֵּים הַבְּרִית, לוֹלֵי הוֹתִיר שְׂאֲרֵית
 בְּגֵיא נְכָרִית
 כְּשֶׁר שְׁעָרוֹרִית, יְדִידוֹת עֲבָרִית
 רַחֲמָם מִהַכְּרִית, וַיֵּשׁ תִּקְוָה וְאַחֲרִית:
 לוֹבֵשׁ נִקְמָה, עוֹרָה וְקוּמָה
 לְהִתְקוּמָה
 35 בְּרָמֵי קוּמָה, יְדִין גּוֹיּוֹת רִקְמָה
 וְשִׁכְנָה קָמָה, עַל מְקוּמָה.

[5] David BiRebbi Mashullam of Spira, God, do not be silent over my blood

Seliha, a supplication hymn for fast days
Translation and Commentary by Peter Sh. Lehnardt

God, do not be silent over my blood
Don't be mute and don't be quiet over my foes,
ask for it, require it from the hands of those who came over me,
that the earth should not conceal (it) at all my places.

- 5 It shall be openly revealed, before You it shall be spilled and sprinkled,
and Your royal purple shall be engraved (by) the full (number) of corpses.
Persecuted by law shall be the one who spilled it, blow for blow,
the blood of Your poor ones that was spilled like that of young bulls.

Commentary: 1-2 **God, do... foes:** do not remain passive, according: "O God, do not be silent; do not hold aloof; so not be quiet, O God! For Your enemies rage, Your foes lift up the head (= assert themselves)" (Ps. 83:1-2). Foreshadowing the transition to the plea for redemption and forgiveness in line 56. 2 **foes:** literally: those who rise against me. 3 **require it:** according: "But for your own life-blood I will require a reckoning: I will require it of every beast' of man, too, will I require a reckoning for human life, of every man for that of his fellow man!" (Gen. 9: 5). **those who came over me:** the term according "Thus said the LORD: Because you have set free the man whom I doomed, your life shall be forfeit for his life and your people for his people" (1 Kings 20:42). 4 **that the earth should not conceal (it):** according: "Earth, do not cover my blood; let there be no resting place for my outcry" (Job 16:18) and thus the blood remains seen as testimony and as a call to avenge the crime, cf. Gen. 4:10; 37:26; Isa. 26:21 and Ezek. 24:8. **at all my places:** at every place I (Israel, stay in this exile). 5 **before You... sprinkled:** first hint to the liturgy of the offerings at the temple, cf. "and take some of the bull's blood and put it on the horns of the altar with your finger; then pour out the rest of the blood at the base of the altar [...] Take some of the blood that is on the altar and some of the anointing oil and sprinkle upon Aaron and his vestments, and also upon his sons and his sons' vestments. Thus shall he and his vestments be holy, as well as his sons and his sons' vestments" (Exod. 29:12, 21). 6 **and Your ... engraved:** according to "Rabbi Abbahu in the name of Rabbi Elazar says: The Holy One, blessed be He, records on his purple robe the name of every righteous man whom the nations of the earth put to death, for it is written: 'He that is enrobed with (the names of the martyred) dead shall spread doom among the nations' (Ps. 110:6)" (Midrash Tehillim 9, 13 [ed. Buber, p. 89 / transl. Braude, p. 145]); and this tradition is based on "Their life-blood bespattered My garments, and all of my clothing was stained. For I planned a day of vengeance, and My year of of redemption arrived" (Isa. 63:3-4). 7 **the one who spilled:** cf. "Whoever sheds the blood of man, by man shall his blood be shed" (Gen. 9:6) or "Moreover, he (= Hillel the Elder) saw a skull floating on the surface of the water, saying (to it): Because you have drowned (others), they have drowned you, and at the last, they who have drowned you shall themselves be drowned" (Mishna, Avot 2, 6). **blow for blow:** in Hebrew a pun of shedding blood violently with a sword (*be-Helef*) and to be punished in the same way, as *Helef* designates as rabbinic term an alternative if not opposite way of reading. 8 **the blood ... ones:** for this motif see: "Moreover, on the seam of your garments is found, the lifeblood of the poor, the innocent, that you did not catch under the wall (like an intruder) but on these (sc. in public)" (Jer. 2:34 literally). **like that of young bulls:** a poetic phrase for male calves like in Deut. 7:13 and more. Here a possible resumptive repetition of the motif from Exod. 29 (see above to line 5) as a hint to the consecration of the altar in the temple.

Together they consulted for council to pour poison
 10 to raise the cover that covers the face of the earth,
 that there'll be no remembrance of the name of Israel, the exalted,
 and (only) going after the disgusting despised desolation.

The seed of Holy, the children, who won't deny:
 'This is my God, and Him I shall praise,' they shouted and sung,
 15 'The place of our hereditament is He' – 'And we'll profess Him',
 and the life of their one and only they bundled in the bundle of life.

9 **Together they consulted for council:** most likely an allusion to the crucial synod of Clairmont during November 1095 by an allusion to the basetext of the opening line: "They plot craftily against Your people, take counsel against Your treasured ones" (Ps. 83:4). **to pour poison:** in phrasing according "There is a cup in the LORD's hand / with foaming wine fully mixed; from this He pours; all the wicked of the earth drink, draining it to the very dregs" (Ps. 75:9) with RaShY's commentary ad locum: "Yes a cup – of doom is in His hand ... He pours fully – the cup is poured fully, to pour it to all people and give (it to them) to drink" and this in bitter irony to the here mentioned plan to kill the Jews. 10 **to raise ... earth:** to exalt the reign over the whole world (as an *orbis christianus*) as a hint to the eschatological motivation of the crusaders. The phrasing in strong contrast to the content according "And he will destroy on his mount the shroud / that is drawn over the faces of all the peoples, and the covering that is spread / over all the nations" (Isa. 25:7). 11 **that there'll ... Israel:** as an resumptive repetition of the base text of the opening line "The say, 'Let us wipe them out as a nation; I'rael's name will be mentioned no more" (Ps. 83:5). **the name of Israel, the exalted:** because the name of *Isra-El* is theophor. Some manuscripts read: 'the exalted name of the Holy One', based on the tradition that Israel is the keeper of the Name of God in the world that with no Israel would remain unuttered. Cf. 'seed of Holy' in l. 13. 12 **and (only) ... desolation:** and to get the Jews to believe in Christ; the phrasing according "Do not, however, turn away from the LORD, but serve the LORD with all your heart. Do not turn away to follow worthless things, which can neither profit nor save but are worthless" (1 Sam. 12:20-21), cf. Mainz Anonymus, chronicle III, ed. Haverkamp, p. 258. **disgusting despised:** these kind of adjectives referring to Christ are frequently found in the chronicles to the persecution of summer 1096, s. Anna Sapir Abulafia, 'Invectives against Christianity in the Hebrew chronicles of the First Crusade', in: Peter W. Edbury (ed.), *Crusade and Settlement; Papers Read at the First Conference of the Society for the Study of the Crusades and the Latin East, and Presented to R.C. Smail*, Cardiff 1985, pp. 66-72 (repr. in eadem, *Christians and Jews in Dispute*, 1998).

13 **The seed of Holy:** the children of Israel, the antonomasy according Isa. 6:13. **the children, who won't deny:** a metaphor of identification according "He (= God) said: surely they are My people, children who will not deny. So He was their Deliverer" (Isa. 63:8 and cf. context). 14 **This is ... praise:** citation of the Song at the sea (Exod. 15:2). **they shouted and sung:** possible allusion to the redemption from Egypt, cf. "and cried out; and their cry for help from the bondage rose up to God" (Exod. 2:23) with "Then Moses and the sons of Israel sang this song to the LORD" (Exod. 15:1), as expressions of thank for salvation and thus historical memory becomes a creed facing a current plight. 15 **The place of our hereditament is He:** according "For the LORD's portion is His people, Jacob his own allotment" (Deut. 32:9). **And we'll profess Him:** according "You have affirmed this day that the LORD is your God, that you will walk in His ways, that you will observe His laws and commandments and rules, and that you will obey Him" (Deut. 26:17) and cp. to the motif of observing them "with all your heart and soul (verse 16) the Jewish reception of Deut. 6:5. Summing up a three partite oath of fealty, pledge of allegiance. 16 **and the life ... life:** thus they were ready for martyrdom and to have their share in the world to come. The phrasing according: "And if anyone sets out to pursue you and

Infants and women vowed themselves to be bound together,
 choice lambs in the Chamber, of the House of Fire.
 ‘Only One and Exalted, better slain and bowed for Your sake,
 20 than to bow the head before the spawn of fornication’.

Yearling Lambs, without blemish for the burnt offering,
 burnt offerings were mounted like the fat chunks of whole offerings,
 to their mothers they say: ‘Don’t be moved by compassion,
 as burnt offering for the LORD we were summoned by heavens’.

seek your life, the life of my lord will be bound up in the bundle of life in the care of the LORD; of their one and only they bundled in the bundle of life” (1 Sam. 25:29) and here as statement of fact in contrast to the final plea on medieval Jewish epitaphs: “May his/her soul shall be bundled in the bundle of life”. **of their one and only**: their soul, defined by a combination of two metonymies, cf. “[the breath of life]’ (Gen. 2:7) – with five names they called it: soul, breath, living, spirit, only one” (Bereshit Rabba 14, 9 [ed. Theodor-Albeck, p. 132] and see the parallels noted there).

17 **vowed themselves**: to die (as martyrs), in biblical Hebrew “they concluded peace”, “they concurred”, but also “they concluded” cf. Job 23:14 and thus in rabbinical Hebrew “they died”. **to be bound together**: traditional terminus technicus from the liturgy of offerings for the binding of the limbs of the sacrificial animal, cf. Gen. 22:9 and bShab 54a. 18 **choice lambs**: the lambs destined for sacrifice brought to the *Beth Ha-Moqed* in the inner area of the temple, cf. e.g. Mishna, Tamid 3, 3. **in the Chamber, of the House of Fire**: probably not as designation of exactly this part of the temple but as a synecdoche for the temple as place of the altar. 19 **Only One and Exalted**: address to God. **killed**: according “It is for Your sake that we are slain all day long, that we are regarded as sheep to be slaughtered” (Ps. 44:23). and bowed: and bound like a sacrificial animal, according “The yoke of my offenses is bound fast, lashed tight by His hand; imposed upon my neck” (Lam. 1:14) and thus a possible clue for a concept of martyrdom as expiatory sacrifice. 20 **than to ... fornication**: elliptic expression for “(anyone who prefers to worship You) than to bow his head (as acception of the Christian way of worship) before a depiction or statue of Christ. **the spawn of fornication**: see above to line 12.

21 **Yearling Lambs, without blemish**: for the daily liturgy (*Tamid*) in the temple, according “As a regular burnt offering every day, two yearling lambs without blemish” (Num. 28:3) and he as metonymy for the infants. 22 **burnt offerings were mounted**: sc. but in this case there were so many that.... **like the fat chunks of whole offerings**: that were burnt on the altar while most of the meat and the skin was return to their owners, see tZev 11, 7 (ed. Zuckermann, p. 496). The comparison is based on the analogy in size and the contrast of the color of blood and the pale fat parts and the lightish skin of the infants. 23 **to their mothers they said**: a common motif in the rabbinic darshanic stories rephrasing the Story of the Binding of Isaac (Gen. 22) and especially in an Aramaic hymn for the Shavuot service *Amar Yitshaq le-Avraham avuhi'* (Jonah Fraenkel, ed., *Maḥzor Shavu'ot*, Jerusalem 2000, pp. 467-469). **Don't be moved by compassion**: according “But the woman whose son was the live one pleaded with the king, for she was overcome with compassion for her son” (1 Kings 3:26). 24 **as burnt ... heavens**: according the prescriptions for offering a young bull “When an ox or a sheep or a goat is born, it shall stay seven days with its mother, and from the eighth day on it shall be acceptable as an offering by fire to the LORD” (Lev. 22:27). This is inter alii the opening sentence of the Tora lecture on the second day of Pessah in the Ashkenazy rite.

They arranged before You an arrangement of a big pile –
 30 the circumference (of the altar) and the basis too were too small to contain.
 the infants and babies that were slaughtered altogether as fire offering –
 Your fire offering shall turn to ashes to remember all the oblations for You. Sela.

The corner towers and the inner yards got filled with meal offerings:
 pieces of body fat and limbs, the head, the leg, and chunks of meat,
 35 dry offerings, as pints of moist entrails,
 the nest offerings of righteous women – these are the cherished toddlers.

29 **They arranged ... pile:** (the Israelites) arranged in the temple (as part of the liturgy of offerings the woods) on the altar in a big pile, cf. “the arrangement of the pile in the east (of the altar)” (mTam 2, 4). Only that two lines later it becomes clear that the material is not as suggested by the phrasing woods but children. 30 **the circumference and the basis too:** of the burning altar with its ca. 6 square meters (according Exod. 38:1) or almost 100 square meters (according 2 Chron. 4:1). **were to small to contain:** according “because the bronze altar that was before the LORD was too small to hold the burnt offerings, the meal offerings, and the fat parts of the offerings of well-being” (1 Kings 8:64 from the description of the temple inauguration). 31 **the infants and babies:** the phrase according “From the mouths of infants and sucklings You have founded strength on account of Your foes, to put an end to enemy and avenger” (Ps 8:3) and cf. RaShY ad locum “And You in Your great modesty, You who have founded strength for You from the mouths of infants and sucklings, gave rest to Your Shekhina in the temple”. 32 **Your fire ... Sela:** a citation while exchanging he two designations of the word *deshen* (a) a rich meal (cf. Isa. 55:2) and (b) ashes (cf. Lev. 6:3) of “May He receive the tokens of all your meal offerings, and approve your burnt offerings” (Ps. 20:4) cf. “and approve your burnt offerings” (Ps. 20:4) – this is Isaac that was bound as a burnt offering on the altar” (Midrash Tehillim 20, 8 [ed. Buber, p. 89, Braude, p. 292]) and the author implements this midrash to Gen. 22 on the martyrs of 1096.

33 **The corner ... yards:** literally too ‘corners and vestibules’. cf. “The priest shall take some of the blood of the sin offering and apply it to the doorposts of the Temple, to the four corners of the ledge of the altar, and to the doorposts of the gate of the inner court” (Ezek. 45:19) and here in the plural referring to the places of the liturgy of offerings at the temple in Jerusalem and in Mayence in 1096. 34 **pieces of ... meat:** according “and Aaron's sons, the priests, shall lay out the sections, with the head and the suet, on the wood that is on the fire upon the altar” (Lev. 1:8) and elsewhere. 35 **dry offerings:** rabbinical term for the dry ingredients of meal offerings (cf. Lev. 2 and bPes 20a). **as pints of moist entrails:** literally ‘of marrow and brain’, here completing a merism: all kinds of parts of the bodies (of the martyrs), the dry and the moist ones. 36 **the nest ... women:** complex metaphor of identification: the nest offering is i.a. the minimal offering by a woman after childbirth (e.g. two turtle doves) to mark the end of her ritual uncleanness (Lev. 12). Here more than thousand years after the destruction of the temple the children are referred to as sin offering for their mothers and thus their killing analog to the atonement sacrifices in the temple. **the cherished toddlers:** according “Alas, women eat their own fruit, Their dandled babes!” (Lam. 2:20). – “infants that still grow on the arms of their mothers” (RaShY ad locum).

The final offering for the altar are the children of the house of study –
 the offering to atone the people – pupils with teacher,
 boiled in the pan – what was never before offered this way
 40 a sweet smell – the oblation of Yehuda shall be pleasant.

For this priestly service were apt women like men:
 the slaughtering, the sprinkling, containing the blood, they offer and present
 the oblation of pure offerings, the souls of the holy ones,
 the raising of the chest and of the leg and of the jaws of the heads.

37 **The final ... study:** metaphorical for school children. The following age group after the infants serves as final offerings of the liturgy, cf. “What is the final offering for the altar? – One takes a burning offering (holocaustum) and finishes with them (the series of) the altar” (tMen 10, 8 [ed. Zuckermann, p. 527). **the children of the house of study:** according the rabbinic term *tinogoth shel bet rabban* – the youngest pupils in rabbinic education. 38 **the offering to atone the people:** cf. “Then Moses said to Aaron: ‘Come forward to the altar and sacrifice your sin offering and your burnt offering, making expiation for yourself and for the people’” (Lev. 9:7). **teacher:** here metonymy for a sage according the rabbinical term *Tsurva de-rabbanan* (bBer 15a and more) for a category of transmitters of traditions of old age, and the second part of a merism like pupils and emeriti, designated the youngest and the oldest in the world of Jewish study. 39 **boiled in the pan:** metonymy for a meal offerings cf. “If your offering is a meal offering in a pan, it shall be made of choice flour in oil” (Lev. 2:7) and “[it] shall be prepared with oil on a griddle” (Lev. 6:14). **never before:** *me-az* like in the parallelism “Your throne stands firm from of old / from eternity You have existed” (Ps. 93:2). 40 **a sweet smell:** a term that returns some forty times in the bible to label the smoke of burnt offerings. **the oblation... pleasant:** according “Then [sc. after the return of the LORD to His temple] the offerings of Judah and Jerusalem shall be pleasing to the LORD as in the days of yore and in the years of old” (Mal. 3:4).

41 **For this priestly... men:** thus challenging biblical and rabbinical tradition according to which only male descendants of Aharon – and this only under special conditions of place, time etc. – could take part in an offering liturgy. 42 **the slaughtering... present:** listing up the four main parts of the (atonement) offering service: *sheḥiṭa* – slaughtering, *qabbala* – containing the blood, *holakha* – presenting and *zeriqat ha-dam* – the sprinkling of the blood. 43 **the offerings of... ones:** complex identification metaphor. The offering of the souls of the holy ones is a pure oblation, and thus – as a metonymy – the sanctification of the name of the LORD in the world, cf. “For from where the sun rises to where it sets, My name is honored among the nations, and everywhere [sc. in Mayence too] incense and pure oblation are offered to My name; for My name is honored among the nations – said the LORD of the Hosts” (Mal. 1:11). 44 **the raising of the chest and of the leg:** these are the due to the serving priests, cf. Ex. 29:27). **and of the jaws of the heads:** also the share of the offering for the priests, cf. “This then shall be the priests’ due from the people. Everyone who offers a sacrifice, whether an ox or a sheep, must give the shoulder, the cheeks and the stomach to the priest” (Deut. 17:20). And the list of body parts for the day to day sustenance of the priests, may merge in the imagination of the reader, especially after the metaphors of identification from line 27 up to this line with the limbs of the slain children.

45 Tears well up from here and there and flow in a trickle,
and those who slaughter with those who are slaughtered sigh upon one other
the blood of fathers comes in touch with the one of the sons and accumulate,
they shout the benediction of the slaughtering ‘Hear, O Israel’.

If He’ll be looking, He’ll see the deeds of faithful daughters,
50 in the heat of the day naked under the sun they are laid out,
the fairest of women with cleaved bellies and cut into pieces
they spawn between their legs the placenta, a newborn.

45 **Tears well up**: of those who slaughter and those who are slaughtered. Cf. already the traditions of the darshanic stories to the Binding of Isaac, e.g.: “And his [sc. Abraham’s] eyes shed tears and the tears dropped into the eyes of Isaac” (Bereshit Rabba 56, 8 [printed editions] and see: Shulamit Elizur, ‘*Aqedat Yitshaq: bi- vkhī o be-simḥa*’, *Et ha-da’at*, 1 (1997), pp. 15-35. 46 **those who... slaughtered**: cp. “And the two walked of together” (Gen. 2:8) – This one to slaughter and this one to be slaughtered” (Bereshit Rabba 56, 4 [ed. Theodor-Albeck, p. 599]) with “the (female) first one of the slaughters and of those to be slaughtered” (Shelomo Bar Shimshon, Chronicle I / Eleazar Bar Nathan, Chronicle II [ed. Haverkamp, p. 262]). 47 **the blood... sons**: according “blood [sc. of violent deeds] come in touch with blood [sc. of violent deeds]” (Hos. 4:2) and cf. “until blood came in touch with blood... and the blood of the fathers with (that of) the sons” (Shelomo Bar Shimshon, Chronicle I [ed. Haverkamp, p. 335]). **and accumulate**: to moisten the surroundings, according a mishnaic term, cf. mToh 3, 1 and elsewhere. 48 **they shout... slaughtering**: one possible reading, and so backed up by a few manuscripts which read “the benediction before the *sheḥīṭa* – the ritual slaughtering”, means that those who slaughtered first shouted the benediction and then the Shema Yisrael, and the other – translated here – is based on the fact that the rare term *birkat ha-zevah*, said before consuming the *ḥagiga*-offering like the *shelamim* offering added to the *pesaḥ* offering (tPes 10, 13), invites to see it as a metaphor of identification: the shouting of the *Shema Yisrael* is the benediction said at this occasion. But cf. the realization of this metaphor: “I (sc. your father) will say the benediction before the *sheḥīṭa* – the ritual slaughtering and you (sc. my son) shall reply ‘Amen’” (Shelomo Bar Shimshon, Chronicle I / Eleazar Bar Nathan, Chronicle II [ed. Haverkamp, p. 416]).

49 **If He’ll be looking**: in analogy to the redemption from the exile of Egypt: “*Reoh Raiti* – I have marked well the plight of My people in Egypt and have heeded their outcry because of their taskmasters, yes, I am mindful of their sufferings” (Ex. 3:7); or to His pending attention in the future, according “And Abraham named that site *Adonai yireh* (the LORD will see), whence the present saying, “on the mount of the LORD there is vision.” (Gen. 22:14) and cf. the Midrash traditions in Bereshit Rabba 56, 10 concerning the merit that the Binding of Isaac promises for the future. The expression *yir’eh yira’eh* relies on the hymns of R. Meir bar Yitshaq Shats from Worms. See e.g. in the Aqeda-supplication *Eth ha-berith we-eth ha-ḥesed we-ha-shevu’a* (Goldschmidt, *Mahzor le-yamim noraim, II. Yom Kippur*, New York 1970, p. 636, l. 14 [Hebr.]) and see the commentary to l. 51. **deeds**: as metonymy for (their) merits, according “the *pe’ulat*–wages of a laborer shall not remain with you until morning” (Lev. 19:13). **faithful daughters**: young women who rely on God, the expression according “You confident ladies, give ear to my speech!” (Isa. 32:9). 50 **in the heat of the day**: at midday – in the open daylight, with adaption to the acrostic according the biblical expression “*ke-ḥom ha-yom* – at the heat of the day” (2 Sam. 4:5 and elsewhere). **under the... out**: according “and exposed to the sun [...] they shall not be gathered for burial, they shall become dung on the face of the earth” (Jer. 8:2) and cf. the depiction by Shelomo bar Shimshon, Chronicle I (ed. Haverkamp, p. 352). 51 **the fairest of women**: the expression according Song 8:9. The commentator in Ms Oxford, Bodley Can. Or. 109

If such a thing has ever been heard or seen?
 to believe such a thing who could believe? Great is the awe!
 55 They escort their children to the slaughter as if to a pleasant bridal canopy –
 Do You want to withhold about them, Exalted, who has done great deeds?

Once we relied on the Binding on the Mountain of Myrrh
 and this would stand up for us
 as a hidden (treasure) for the salvation for every generation, to beware
 These and like these were added (now) until it is impossible to tell –
 60 Living One, the acquittal of their hopes keep for us and end our destitution.
 God King ...

(Neubauer 1209), fol. 84b affirms that he heard that these words refer to the daughter in law of R. Meir bar Yitshaq Shats of Worms. with cleaved bellies: cp. “dash their little ones in pieces, and rip open their pregnant women” (2 Kgs. 8:12). **cut into pieces**: so according the basic meaning of *p.l.h.* in this conjugation, but the intertextual relation to “When they couch to break forth their offspring, to deliver their young” (Job 39:3) conveys an image of a emergency delivery / abortion in death pangs.

55 **They escort**: the parents, like Abraham according Midrash traditions to the Binding of Isaac, cf. “Abraham was like a man who builds a wedding canopy for his son” (Midrash Wa-Yosha, ed. Wies-Campagner, p. 135). 56 **Do You want to withhold about them**: according the final clause to an overview of the fate of Israel in the prayer of Isaiah “At such things will You restrain Yourself, O Lord, will You stand idly by and let us suffer so heavily?” (Isa. 64:11) and cp. the use of this verse by Elie’zer bar Nathan, Chronicle II (ed. Haverkamp, p. 501). **Exalted**: address to God in metonymy, probably hinting to “For thus said He, who high aloft forever dwells, whose name is holy: I dwell on high, in holiness; yet with the contrite and the lowly in spirit – reviving the spirits of the lowly, reviving the hearts of the contrite” (Isa. 57:15). **who has done great deeds**: (already) in the past while redeeming Israel from the exile of Egypt, cf. “*ga’oh ga’ah* – for He has triumphed gloriously” (Ex. 15:1).

57 **the Binding on the Mountain of Myrrh**: the Binding of Isaac on the Moriah mountain (Gen. 22) in connection with 2 Chron. 3:1). **and this would stand up for us**: as merit. 58 **as a hidden (treasure)**: of merits to tip the scale in the heavenly court. **for the salvation**: of (sinning) Israel. 60 **Living One**: address to the God of Israel, according Num. 14:28 (and elsewhere); as it seems in polemic to the God of the Christians who died. **keep for us**: because we have no merits like those of these martyrs for their hope and cf. “Then You would not count my steps, or keep watch over my sin” (Job 14:16).

[7] **Rabbeynu Menaḥem bar Ya‘aqov of Wormeyza, Matzor ba’atha ha-‘ir –
A song of Zemer for the Purim of Guermeiza of 1201**

This song authored Rabbeynu Menaḥem
when the kingdom of Edom went up in flames
in the days the King [- -] besieged the town
of Wormeyza on the 4th day of the month
Adar on a Shabbath, and on the 7th they withdraw from there.
Sieve came to town and the town was set up;
The sons of Se‘ir surrounded me up to the moat of the pond
Every day I shall praise the Rock,
Who precedes the strike with balsam.
You defended and rescued – fire poured on my foes.
While deformed encompassed Bashanites encircled
us bringing dangerous obstacles before us rest forced on us;
On the watch we stood
after climbing all of us on the roof(s)
being in fear and not as used we did not keep Shabbat.
They waged struggle close to the wall chased all over,
the [whole] flock got scattered while fighting by the gates
While seeing the crowd of the besiegers
Taking flight and stand alike
Kith and kin head over heels eye lids shedding tears.
Who does many wonders there is no truth beside Him
Remembered the faith of fathers and Abraham His servant,
And shielded by the shadow of His hand
The flock of the people that honors Him
Praised my God my rescue in distress who has been
wonderful faithful to me.
The seventh of the month Adar
the day the true servant was born
The evil that it conveyed the merciful God turned around
The faithful keeper of the covenant
Took them away from their stand
They fell apart and they get lost
like in the days of Haman’s fall.

זמר זה יסד רבינו מנחם
כשנתלקחה מלכות אדום
בימי המלך [- -] צר על העיר
וורמישא בארבעה לחדש
אדר ביום השבת, ובז' [בן] נסעו משם.
מצור באַתָּה הָעִיר וְהָעִיר הִיא נְבוֹכָה;
סָבְבוּנִי בְּנֵי שְׂעִיר אֶל תַּעֲלֵת הַבְּרִיכָה.
בְּכָל יוֹם צוּר אֲבָרְכָה,
צָרִי מִקְדִּים לַמָּכָה,
5 גְּנִיתָה וְהוֹשַׁעְתָּה – בְּצָרַי אֵשׁ נִתְכָּה.
נְכִים כִּי אֶפְפֹּנְנִי, בְּנֵי בָשָׁן כְּתֵרוֹנוֹ,
מוֹקְשֵׁי מוֹת קִדְמוֹנוֹ מְנוּחָה הַדְרִיכוֹנוֹ,
עַל מִשְׁמַר עֲמַדָּנוֹ,
עֲלוֹת לָגַג כְּלָנוֹ
10 הֵיוֹת לְחֻרְדָּת וְלֹא כֹדָת בְּשַׁבַּת לֹא שְׁבַתְנוֹ.
חִזְקוּ רֵיב דְּחוֹק גִּדְרֵךְ רְדָפוּ עַד הַשְּׂבָרִים
כִּי נִפְוֶץ [כָּל] הָעֵדָר אֶז לַחֵם בְּשַׁעֲרֵים
כְּרֵאוֹת אֶת עַם צָרִים
נִסִּים וְגַם נִשְׁעֵרִים
15 טַף וְנִשְׁיִם מְשׁוּבְּשִׁים בְּנֵי עֵינָם נִגְרִים.
מִמְלֵיא לַעֲשׂוֹת רַבּוֹת אֲמַת אֵין עוֹד מִלְבָּדוֹ,
זְכַר חֲסִדֵי אֲבוֹת וְאֵת אֲבָרְהָם עֲבָדוֹ,
וְיִגְוֶן צַל יָדוֹ
לְהַקֵּת עִם הַמְּכַבְּדוֹ,
20 בְּרוּךְ אֱלֹהֵי בְּצַר גּוֹאֲלֵי אֲשֶׁר הִפְלִיא אֶת חֲסִדּוֹ.
חוֹדֵשׁ אֲדָר בְּשַׁבְּעָה בּו יוֹם לַיְדֵת צִיר נְאֻמָּן
זָדוֹן אֲשֶׁר בְּתוֹךְ קִרְבּוֹ הִפָּךְ אֶל הַרְחֻמָּן,
שׁוֹמֵר הַבְּרִית אֻמָּן
הַסִּיעֵן מִמְּקוֹמָן,
25 יִתְפַּרְדּוּ וְיֵאבְדוּ כְּמֵאֵז בְּנִפּוֹל הָמָן.